

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

MIRJANA ŠUTEJ

**VLOGA LUTKE PRI PORAJAJOČI SE
PISMENOSTI**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
ŠTUDIJSKI PROGRAM: PREDŠOLSKA VZGOJA

MIRJANA ŠUTEJ

Mentorica: mag. HELENA KOROŠEC

**VLOGA LUTKE PRI PORAJAJOČI SE
PISMENOSTI**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2013

*Ko si že tako daleč, da ne zmoreš niti koraka več, si prehodil
ravno polovico razdalje, ki si jo sposoben prehoditi.*

(Grenlandski pregovor)

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici mag. Heleni Korošec za strokovno pomoč in spodbudne besede.

Še posebej se zahvaljujem svoji družini, ki mi je stala ob strani, me spodbujala in mi pomagala med študijem.

Zahvaljujem se prijateljici Stanki za spodbudo in pomoč ter vsem drugim, ki so verjeli vame.

Zahvaljujem se Tomažu Petku, ki je poskrbel za jezikovno pravilnost besedila v diplomskem delu.

POVZETEK

V diplomskem delu predstavljam, kako lahko lutke pripomorejo k učinkovitejšemu spoznavanju pisnih simbolov, spodbujajo jezikovno zmožnost in ustvarjalnost ter umetniške dejavnosti ter kako pripomorejo k razvoju predbralnih in predpisalnih sposobnosti pa tudi spretnosti. Lutke so bile vključene v naš vsakdan. Otroke so spodbujale k dodatnim dejavnostim, pri katerih so otroci pokazali različne spretnosti. Uspešnost se je kazala pri preurejanju prostora v gledališče, izdelavi lutk, manipuliranju z lutkami, pripravi predstave ter pri spremljanju dogajanja in opazovanja nastopanja drugih.

V teoretičnem delu pišem o učenju v predšolskem obdobju. Predstavila sem dejavnike, ki vplivajo na porajajočo se pismenost, področje umetnosti, vrste in značilnosti otroške igre ter vlogo lutke. V empiričnem delu so opisane dejavnosti, pri katerih so imele ključno vlogo lutke – črke. Te so spodbudile napredek otrok pri čustvenem, socialnem in pri spoznavnem razvoju. Otroke so motivirale za spoznavanje simbolov pisnega jezika in spodbujale k večji ustvarjalnosti na področju gledališkega ustvarjanja. Bile so sredstvo za povečanje zanimanja pri spoznavanju črk.

KLJUČNE BESEDE: lutke – oživiljene črke, pisni simboli, ustvarjalnost, predbralne in predpisalne sposobnosti.

SUMMARY

The thesis provides insight into how puppets contribute to a more effective recognition of written symbols, encourage language ability, creativity and artistic activities, and help develop pre-reading and pre-writing abilities and skills. The children were in daily contact with the puppets, which encouraged them to engage in additional activities and demonstrate their skills. The children were successful in rearranging the room into a theatre, creating puppets and manipulating them, preparing the show and observing both the situation and the performance of their peers.

The theoretical part of the thesis deals with learning in the preschool period. It presents the factors influencing emergent literacy, the area of art, the types and characteristics of children's play, and the role of the puppet. The empirical part outlines the activities where puppets – letters – were crucial. The letters stimulated emotional, social and cognitive development of the children, who became motivated for recognising written language symbols and more creative in the theatre. The puppets functioned as a means for exciting interest in letter recognition.

KEYWORDS: puppets – animated letters, written symbols, creativity, pre-reading and pre-writing abilities.

KAZALO

UVOD.....	1
1 UČENJE OTROK V PREDŠOLSKEM OBDOBJU.....	2
1.1 Aktivno učenje.....	2
1.2 Sestavine aktivnega učenja	3
1.3 Spodbudno okolje	4
2 DEJAVNIKI ZAČETNEGA OPISMENJEVANJA.....	5
2.1 Notranji dejavniki	6
2.2 Zunanji dejavniki	7
3 PORAJAJOČA SE PISMENOST	8
3.1 Vidiki pismenosti.....	8
3.2 Pismenost v predšolskem obdobju.....	8
3.3 Razvoj zaznavne zmožnosti.....	9
3.4 Začetne faze pisanja.....	9
3.5 Grafomotorika.....	10
4 UMETNOST V KURIKULUMU	12
4.1 Področje umetnosti	12
4.2 Vloga vzgojitelja.....	14
4.3 Vloga odraslega	14
5 OTROŠKA IGRA.....	16
5.1 Značilnosti igre	17
5.2 Vrste iger	17
6 VLOGA LUTKE	20
6.1 Kreativna gledališka vzgoja.....	20
6.2 Z lutko v roki	21
EMPIRIČNI DEL	24
7 OPREDELITEV PROBLEMA.....	24
7.1 Cilji	25
7.2 Raziskovalna vprašanja	25
7.3 Raziskovalna metoda	25
8 NAČRT	26
9 DEJAVNOSTI.....	31

9.1 Animacija z lutko in radijska igra A.....	31
9.2 Deklamacija o črki a, barvanje, slikanje in risanje črke	33
9.3 Simboli.....	35
9.4 Lutke iz naravnega materiala.....	38
9.5 Dežela pisanih črk.....	41
9.6 Pravljica Zajček Uh	44
9.7 Črke, ples in petje	48
9.8 Sestavljamo črke.....	50
9.9 Cicibralec	52
9.10 Uganke in izštevanke	55
9.11 Naše telo	58
9.12 Predstavitev poklica.....	61
9.13 Predstavitev konjička.....	63
9.14 Iskanje rim	65
9.15 Utrinki gledaliških predstav.....	70
10 UGOTOVITVE	74
SKLEP.....	75
VIRI IN LITERATURA.....	76

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Začetni načrt z dodatnimi dejavnostmi.....	26
Preglednica 2: Dejavnosti po področjih s cilji.....	29

KAZALO SLIK

Slika 1: Prihod lutke – črke A	32
Slika 2: Lutka – črka A se pogovarja	32
Slika 3: Slikanje s čopičem.....	34
Slika 4: Risanje s kredami	34
Slika 5: Striženje črk	34
Slika 6: Lutka – črka A pozdravi prijateljico Z.....	36
Slika 7 in Slika 8: Oblikovanje črk s telesi.....	37
Slika 9: Sestavljanje črk z lesenimi kockami	37
Slika 10: Risanje črk na potki, na sprehodu	37
Slika 11: Lutka – črka D pripoveduje zgodbo.....	39
Slika 12: Lutke iz naravnega materiala	39
Slika 13: Ustvarjanje s paličicami, z želodi.....	39
Slika 14: Igra v naravi s paličicami	39
Slika 15: Plakat – Dežela pisanih črk	42
Slika 16: Lutke – črke iz Afrike	42
Slika 17: Lutke pri igri z lesenimi kockami	42
Slika 18: Srnica in lutka T sta oživelili.....	42
Slika 19: Deček izdeluje vesoljca.....	42
Slika 20: Deklica lutki riše oči	43
Slika 21: Lutke v postopku izdelave.....	43
Slika 22: Lutke – črke in njihova senca.....	45
Slika 23: Barvne senčne lutke iz zgodbice	45
Slika 24: Igra s sencami na igrišču	46
Slika 25: Igra s sencami na interaktivni tabli	46
Slika 26: Igra s sencami ob sončnem vzhodu.....	46
Slika 27: Improvizirano senčno gledališče.....	46
Slika 28: Učenje plesa in pesmice z lutkama	48

Slika 29: Nastop na odprtju prizidka vrtca	48
Slika 30: Belokranjska narodna noša.....	49
Slika 31: V muzeju v Semiču	49
Slika 32: Igra s trakovi blaga	51
Slika 33: Oblikovanje črk z duplo kockami	51
Slika 34: Oblikovanje črk iz slanega testa.....	51
Slika 35: V vrtčevski knjižnici	53
Slika 36: Deklica pripoveduje z lutko – črko M.....	53
Slika 37: Lutke – črke A, C in B v rokah otrok.....	53
Slika 38: V telovadnici	53
Slika 39: Priprava lutk za izposajo	53
Slika 40 in Slika 41: Lutke – črke pri reševanju ugank.....	56
Slika 42: Tako smo sestavili besedo.....	56
Slika 43: Lutka – črka Š s poškodbo glave.....	59
Slika 44: Priprava in dogovor za igro	59
Slika 45: Zdravniki na delu	59
Slika 46: Veverica Replja z bolečino v trebuhu	59
Slika 47: Fizioterapevtka na obisku.....	62
Slika 48: Hoja s palicami.....	62
Slika 49: Mama z dojenčkom pri zdravnici.....	62
Slika 50: Igrica operacija pacienta.....	62
Slika 51: Mamica bere pesmi	64
Slika 52: Zapisane rime	64
Slika 53: Slike z različnimi motivi	64
Slika 54: Zapisovala sem rime in pesmi	66
Slika 55: »Babica zima šiva črke«.....	71
Slika 56: »Babica v bolnišnici«.....	71
Slika 57: »N je iskal prijatelja«	71
Slika 58: »Kokoška na potepu«.....	71
Slika 59: »Sovica Oka«	71
Slika 60: Igralci se predstavijo gledalcem.....	71
Slika 61: »Srnica se je izgubila«	72
Slika 62: »Žabica poje«	72

Slika 63 in Slika 64: Lutke, izdelane s pomočjo staršev	72
Slika 65: Prstne in ročne lutke v predstavi	72
Slika 66: Napoved lutkovne predstave	72
Slika 67: Nastop za mlajše otroke	73
Slika 68: Z duhci preganjamo strah	73
Slika 69: Veverice – zgibanke v predstavi	73
Slika 70: Lutke – številke v predstavi	73
Slika 71 in Slika 72: Oglad gledališke predstave za otroke v Kulturnem centru Semič	73

UVOD

»Z umetnostjo se otrok izraža in komunicira, razvija svoje različne sposobnosti, predstavi svoja čustva, dogodke, se izraža in eksperimentira z umetniškim jezikom. Pridobljene izkušnje so pomemben dejavnik uravnoveženega otrokovega razvoja« (Kurikulum za vrtce, str. 38).

Med študijem je predmet lutke, drama, mediji zaznamoval mojo prihodnjo pot v pedagoški praksi. Nekaj izkušenj na tem področju me je pripeljalo do spoznanja, da je lutka zelo močno vzgojno in motivacijsko sredstvo, da lahko z njo spodbujamo napredek in domišljijo otroka, rešujemo konflikte, zmanjšujemo nestrpnost in agresivnost ter gradimo boljše medsebojne odnose.

Idejo za raziskovalno delo Vloga lutke pri porajajoči se pismenosti sem dobila po projektu Lutka – ljubljenec v skupini in projektu Bralna pismenost, ki ga v našem vrtcu izvajamo že drugo leto. Oba projekta sem združila in se odločila, da raziščem, ali lahko na področju opismenjevanja v predšolskem obdobju lutka odigra pomembno vlogo.

Odločila sem se preizkusiti lutke – črke, ki bi z igro otroke motivirale za spoznavanje simbolov pisnega jezika. Spodbujale bi k sodelovanju pri različnih igrah in načrtovanih dejavnostih za razvijanje porajajoče se pismenosti v predšolskem obdobju.

Prek njih so otroci razvijali grafomotoriko, spoznavali simbole pisnega jezika in ustvarjali na gledališkem področju. Vključeni so bili tudi starši. Sodelovali so pri izdelavi lutk, branju pravljic, pri predstavitvah poklicev in konjičkov, spremljali so nastajanje in izvedbe nekaterih gledaliških predstav.

1 UČENJE OTROK V PREDŠOLSKEM OBDOBJU

Kadar predhodna znanja, izkušnje in pojmovanja otrok nadgradimo z novimi spoznanji, govorimo o učenju kot procesu učenja v predšolskem obdobju.

Otrok v predšolskem obdobju sposobnosti pridobiva z aktivnim vključevanjem v dejavnosti, domišljijo, prek simbolov in z vzpostavljanjem odnosa. Z dobrimi učnimi situacijami mu pomagamo pri pridobivanju samozavesti, različnih izkušenj in predstav.

1.1 Aktivno učenje

O aktivnem učenju govorimo, ko vzgojitelj namerno uporablja metode, tehnike in postopke za sodelovanje otrok v procesu usvajanja novega znanja, predstav in pojmov.

Otrokom moramo zagotoviti čim večjo samostojnost v procesu zbiranja informacij. Zagotoviti moramo, da otrok nova spoznanja uporablja za reševanje različnih problemskih situacij.

V Kurikulumu za vrtce (1999) je opisano načelo aktivnega učenja ter zagotavljanja možnosti verbalizacije in drugih načinov izražanja. Načelo zajema:

- stalno skrb za zagotavljanje udobnega in za učenje spodbudnega okolja, ki omogoča, da vzgojitelj izhaja iz načrtovanih in nenačrtovanih tem ter otrokovih pobud;
- razvijanje občutljivosti in zavesti o problemih;
- spodbujanje ter navajanje na uporabo različnih strategij in pripomočkov pri iskanju odgovorov;
- spodbujanje verbalizacije in drugih načinov izražanja, upoštevajoč individualne potrebe in zanimanja ter pravico do zasebnosti;
- omogočanje in spodbujanje rabe jezika v različnih funkcijah.

Participacija otrok je ena ključnih »filozofij« pedagoškega pristopa Reggio Emilia. V primerjavi z drugimi koncepti predšolske vzgoje prav ideja kompetentnega otroka sproža dileme, pomisleke in vprašanja konceptualne in praktične narave. Najbolj razširjen je dvom o tem, ali so otroci sposobni in imajo dovolj izkušenj za participacijo – zlasti za sprejemanje odločitev in prevzemanje odgovornosti. Pojavljajo se tudi pomisleki in dileme, o čem lahko otroci odločajo, katere odgovornosti so sposobni prevzemati in do kod lahko sega participacija. Veliko jih meni, da s soodločanjem otrokom nalagamo dodatna bremena in jih

tako prikrajšamo za otroštvo. Nekateri menijo, da participacija vodi v zmanjševanje avtoritete odraslih, drugi pa izpostavljajo nevarnost praks participacije otrok (Rožič in Turnšek, 2010).

Najučinkovitejše je, kadar so zagotovljeni primarne učne priložnosti in učenje v različnih okoljih.

»Celotni razvoj otroka in njegovo vraščanje v določeno družbeno okolje lahko označimo kot socializacijo – posameznik v aktivnem odnosu s soljudmi razvije svoje specifične oblike vedenja in doživljanja« (Marentič Požarnik, 1988, str. 123–124).

M. Hohman (2005) navaja štiri temeljne predpostavke o človekovi rasti in njegovem razvoju:

- da človek v življenju razvija sposobnosti v predvidljivem zaporedju in da z njegovim zorenjem nastajajo nove;
- da vsak človek že od rojstva kaže enkratne značilnosti, ki se skozi vsakdanje interakcije oblikujejo; učenje posameznika poteka glede na njegove značilnosti, zmožnosti in priložnosti;
- da so v človekovem življenju obdobja, kdaj se lahko nekaterih stvari najbolj nauči; obstajajo metode učenja, ki so za določena obdobja primernejše od drugih;
- da je razvojno primerno vzgojo mogoče določiti s tremi merili – izkušnja in metoda sta razvojno primerni, če uporabljata in spodbujata otrokove sposobnosti ter pomagata otroku spodbujati in razvijati vzorec zanimanja in talentov; izkušnje omogočimo takrat, ko jih otroci najbolj obvladajo, posplošijo in ohranijo ter naučeno povežejo s prejšnjimi izkušnjami in prihodnjimi pričakovanji.

1.2 Sestavine aktivnega učenja

Vzgojitelji, starši in drugi odrasli lahko uporabijo sestavine aktivnega učenja. S tem otroku ponudijo razvojno primerne izkušnje. V High/Scopovem kurikulumu so sestavine aktivnega učenja naslednje: materiali, razpolaganje in rokovanje, izbira, otrokov govor in podpora odraslega. Te sestavine vodijo v vsako izkušnjo in dejavnost, v katero so vključeni odrasli in otroci med skupnim bivanjem. Sestavine aktivnega učenja je lahko razumeti in odrasli jih lahko uporabljajo v vsakem vrtcu (Hohmann, Weikart, 2005).

Sestavine aktivnega učenja najdemo tudi v naši pedagoški praksi in Kurikulumu za vrtce.

1.3 Spodbudno okolje

Za ustvarjanje spodbudnega okolja Hofmann in Weikart (2005) navajata nekaj ključnih prvin, ki jih lahko odrasli vključijo v vsako okolje ali program z otroki. Strategije, ki jih odrasli lahko uporabljajo za ustvarjanje in ohranjanje spodbudnega učnega okolja, so:

1. Delitev vodenja med odraslimi in otroki. Odrasli sodelujejo z otroki, se ravnajo po njih, se od njih učijo, se zavestno odrečejo vodenju in ga prepustijo otrokom.
2. Osredotočenje na sposobnosti otrok. Odrasli načrtujejo glede na sposobnosti in zanimanje otrok, iščejo njihova zanimanja, to predstavijo drugim vzgojiteljem in staršem, na situacijo gledajo z otrokove perspektive.
3. Ustvarjanje pristnih odnosov. Odrasli se razdajajo otrokom, se odzovejo na zanimanja otrok, dajejo povratne informacije, zastavljajo odkrita vprašanja in na njih odkrito odgovarjajo.
4. Spodbujanje otroške igre. Odrasli opazujejo igro, jo poskušajo razumeti in se z otroki igrajo.
5. Uporaba pristopa reševanja problemov za premagovanje socialnih konfliktov. Odrasli se mirno lotevajo socialnih konfliktov, potrdijo čustva otrok, zberejo informacije in oblikujejo problem, povprašajo po rešitvah, skupaj izberejo eno in ponudijo nadaljnjo podporo.

2 DEJAVNIKI ZAČETNEGA OPISMENJEVANJA

»Branje in pisanje sta kompleksni in zahtevni dejavnosti; na njihovo učenje vplivajo številni dejavniki. Dejavnike, ki vplivajo na učenje branja in pisanja, bi lahko razdelili v dve veliki skupini: v prvo sodijo tisti, ki izvirajo iz otroka (to so različne spretnosti, sposobnosti, znanja in stališča pri otroku), v drugo skupino pa dejavniki okolja (zlasti družinskega in širše družbenega, npr. sistematična predšolska in šolska vzgoja)« (Grginič in Zupančič, 2004).

L. Marjanovič Umek (2005) navaja konceptualno širšo opredelitev pismenosti, za katero je značilno, da se vzpostavi kontinuiteta v razvoju kompetentnosti, ki se šele pozneje profilira kot funkcionalna pismenost; poudarja povezanost pismenosti z dejavniki okolja, ki imajo jasno prepoznavno podlago zlasti v sociokulturnih konceptih otroštva. V veliko raziskavah so bili poudarjeni nekateri ključni dejavniki govornega razvoja v obdobjih predšolskega otroka, ki se povezujejo z zgodnjo pismenostjo, kot so:

- zgodnja komunikacija med odraslo osebo in otrokom;
- pripovedovanje ali branje;
- skupno ali samostojno gledanje slikanic, otroških knjig in revij, oddaj na televiziji, filmov, lutkovnih igrice;
- podoživljanje vsebin in igranje v simbolnih (domišljijjskih) igrah;
- ustvarjanje čim več različnih priložnosti, v katerih morajo otroci uporabljati govor v različnih situacijah in s tem tudi v različnih govornih položajih (prav tam).

Branje in pisanje sta v svoji začetni fazi učenja v prvi vrsti zaznavna procesa. Pri branju mora otrok zaznati (videti) črko in jo pretvoriti v glas, pri pisanju pa nasprotno – zaznati (slišati) mora glas in ga pretvoriti v črko. Zato se številni avtorji strinjajo, da so za učinkovito začetno branje in pisanje najprej odgovorne sposobnosti zaznavanja, vidnega in glasovnega. Vse te sposobnosti se razvijajo predvsem v predšolskem obdobju. Pri sposobnostih vidnega zaznavanja gre razvoj v smeri vidno zaznavanje – vidno razločevanje – vidno prepoznavanje (Grginič in Zupančič, 2004).

Značilnosti High/Scopovega pristopa aktivnega učenja je otrokov govor. Otrokove izkušnje naj bi bile osredinjene na govorjenje in poslušanje ter na branje in pisanje. Izkušnje s področja poslušanja so: poslušanje zgodbic in pesmic, izmišljenih zgodbic in rim, s področja branja pa branje knjig, znakov, simbolov in pisanje otrok. Izkušnje, osredinjene na pisanje, zajemajo: risanje, čečkanje, črkam podobne oblike, izmišljeno črkovanje. Jezik in opismenjevanje se

razvijata prek interakcij med osebami. Kadar so otroci vključeni v okolje, v katerem se cenita govorna in pisna komunikacija, si močno želijo naučiti jezika. Ta se razvija v okolju, v katerem otroci doživljajo izkušnje. Otroci so radovedna bitja in želijo komunicirati z osebami iz svojega okolja. Interakcije z ljudmi in materiali otrokom omogočajo, da konstruirajo razumevanje govorjenja, branja in pisanja. V vrtcu, v katerem podpirajo razvoj govora, bo nenehen hrup. Otroci se med seboj pogovarjajo o različnih izkušnjah, izražajo misli in razumevanje. Razvoj jezika je notranji proces, ki je zelo hrupen. Hrupen je zato, ker se veliko dogaja, pogovarja, smeji, razpravlja, čudi in odkriva (Hofmann, Weikatr, 2005).

Za uspešno začetno opismenjevanje so pomembni vplivi različnih dejavnikov. B. Marentič Požarnik (1988) deli dejavnike učenja na notranje in zunanje.

2.1 Notranji dejavniki

1. **Fiziološki dejavniki** učenja so tisti, ki izvirajo iz učenčevega telesnega stanja, zdravja in počutja. Pozorni moramo biti zlasti na naslednje fiziološke vidike:
 - splošna raven telesne energije in kondicije, ki lahko vpliva na vzdržljivost pri umskem delu;
 - stanje čutil;
 - funkcioniranje živčnega sistema;
 - v zgodnjem šolskem obdobju se razmeroma pogosto pojavljajo »minimalne cerebralne funkcije«;
 - psihomotorična oz. senzomotorična koordinacija, ki je odvisna od stanja živčevja;
 - hormonalno ravnotežje.

2. **Psihološki dejavniki** učenja:
 - umske in delno tudi druge sposobnosti – razvojna stopnja sposobnosti, raven, na kateri je kdo, struktura;
 - kognitivni stil – način umskega funkcioniranja, sprejemanja in predelovanja informacij in reševanja problemov;
 - kognitivna struktura – količina in urejenost predhodnega znanja;
 - učne navade, spretnosti in metode, ki omogočajo racionalno in uspešno pridobivanje novih znanj;

- motivacija za učenje – v kolikšni meri si je kdo pripravljen zares prizadevati za učenje, kakšni so njegovi cilji in vrednote v povezavi z učenjem, kako se odziva na uspehe in neuspehe, na ocene, pohvalo itn.;
- osebnostno-čustvene sposobnosti – predvsem stopnja splošne osebne prilagojenosti in mentalnega zdravja.

2.2 Zunanji dejavniki

1. **Fizikalni dejavniki** so tisti, ki izvirajo iz neposrednega učnega okolja, npr. osvetljenost, hrup, temperatura, urejenost učnih pripomočkov, opremljenost in oblikovanost prostorov za učenje.
2. **Družbeni ali socialni dejavniki** so tisti, ki izvirajo iz ožjega in širšega učenčevega družbenega okolja:
 - učenčeva družina;
 - šola;
 - širše družbeno okolje.

»Družbeni dejavnik namreč vpliva tudi na povezanost med neverbalno inteligentnostjo in jezikovnimi testi, in sicer celo do takšne mere, da otroka v družini izobraženih staršev nizka inteligentnost ne ovira pri jezikovnem razvoju. Dokazano je bilo, da družbeno okolje vpliva na umski in jezikovni razvoj ter s tem tudi na učni uspeh« (Kunst Gnamuš 1979, v Zrimšek, 2003, str. 56).

3 PORAJAJOČA SE PISMENOST

3.1 Vidiki pismenosti

S. Pečjak (2010) v svoji monografiji Psihološki vidiki bralne pismenosti prikaže bralno pismenost s štirih psiholoških vidikov, s katerih je mogoče raziskovati to področje. To so:

- strukturni – prikaz različnih sposobnosti (metakognitivnih in afektivnih);
- razvojni – zaporedje razvoja bralnih zmožnosti z razvojnimi značilnostmi otroka;
- izobraževalni – na kakšen način ugotavljati in razvijati bralne zmožnosti učencev;
- edukometrijski – metode in tehnike ter s katerimi instrumenti merimo posamezne strukturne elemente pismenosti in razvojne zmožnosti oseb v različnih obdobjih življenja.

3.2 Pismenost v predšolskem obdobju

»Porajajoča se pismenost izhaja iz porajajočega se branja (»emergentreading«), pri katerem so jezikoslovci usmerili pozornost na predšolske otroke, ki so doumeli abecedno naravo pisnega jezika in začeli črkovati na domiselni način« (Grginič, 2005, str. 9).

M. Grginič (2005) navaja, da je za uspešno razvijanje bralnih sposobnosti treba upoštevati naslednje:

- pripravljenost za branje se ne pojavi v danem trenutku;
- pogoje za uspešno branje lahko iščemo v zgodnjih izkušnjah otrok;
- pripravljenost otrok za branje se povezuje z njihovim prostovoljnim pristopom k branju.

Otroci imajo večje zanimanje, če jim odrasli večkrat berejo in se pogovarjajo s postavljanjem vprašanj. Dejavnosti, pri katerih spodbujamo otroka pri pripovedovanju, so pomembne za širjenje besednjaka. Pomembno je, da tudi starši uporabljajo bogat besednjak in se veliko pogovarjajo.

3.3 Razvoj zaznavne zmožnosti

Pomemben element, ki nas zanima s psihološkega vidika, so otrokove zmožnosti za učenje branja in pisanja. Pomembne so zmožnosti dekodiranja, ki na eni strani zajemajo vidno zaznavanje, na drugi pa slušno zaznavanje. Pomembni so miselni procesi, ki zajemajo pozornost, zapomnitev in razumevanje. Otroku moramo v predopismenjevalnih dejavnostih, kot so: govorjenje, poslušanje, predbranje in predpisanje, zagotoviti dovolj časa in različnih priložnosti za učenje.

M. Grginič (2009) navaja, da zaznavna zmožnost obsega:

- vidno zaznavanje – v predšolskem obdobju je značilno, da otrok zaznava celostno, globalno in razpršeno ... ni pa še sposoben zaznavati in razločevati podrobnosti;
- slušno zaznavanje – gre za sklop sposobnosti, kot so: prepoznavanje besed, ki se rimajo, določanje in raba prvih (zadnjih) glasov v besedi, razdelitev in štetje vseh glasov v izgovorjeni besedi;
- razumevanje – spodbujamo bralne procese, prek katerih otroci razvijajo splošno in jezikovno znanje za razumevanje. Predrazumevanje spremlja in usmerja proces dekodiranja, hkrati pa poteka proces miselnega predelovanja, kar vodi do miselnega razumevanja.

»... čeprav za razvoj jezikovne zmožnosti ne zadošča le poslušanje fonetičnega govora – po Piagetovih raziskavah je potrebna tudi otrokova lastna aktivnost. Da bi ta proces učenja jezika lahko ustrezno načrtovali, moramo natančno poznati zakonitosti, ki ga vodijo. Moramo vedeti, kako se razvija jezikovna zmožnost, kaj vse vpliva nanjo in na kako jo lahko spodbujamo« (Grginič, 2005, str. 47–48).

3.4 Začetne faze pisanja

N. Zrimšek (2003, str. 13–14) deli začetne faze pisanja na naslednje stopnje:

- »Čečkanje – otrok v drugem letu starosti začne čečkati (D. Golli, 1996) in se preprosto veseli nad svojo novo motorično spretnostjo. Takoj ko ugotovi, da njegove čačke puščajo za seboj sled, ga zanima tudi oblika.

- Risanje in »pisanje« – razvijeta se v tretjem letu starosti. Otrok pri tem že upošteva smer pisanja od leve proti desni, simbole »zapisuje« v vrstice, pri čemer ponavlja podobne črte in like. Druga faza se nadaljuje tudi v četrto leto starosti.
- Znaki, podobni črkam. Otrok piše znake, podobne črkam, vendar jih še ne povezuje z glasovi; zapisuje jih v vrsto in kombinira z risbo. Črke, ki so iz besed mama, teta, ata, in njegovega imena, se pojavljajo večkrat kot druge. Ker ve, da vsebino lahko izrazimo s pisanjem, črkam pripisuje pomen, si jih izmišlja in želi, da mu starši preberejo, kar je napisal. V tej fazi so otroci stari tri ali štiri leta.
- Prve prave črke – pet let star otrok uporablja prave črke, saj v besedah že sliši glasove in črke posnema. Tako mu zapisane črke predstavljajo celo besedo, zlog.
- Fonetični zapis – nekateri sedem let stari otroci že pišejo tako kot slišijo (fonetično). Zapis ni pravopisno pravilen.«

Začetne faze opismenjevanja obsegajo pripravo na branje in pisanje. Obsegajo sistematično obravnavanje simbolov slovenskega jezika ter urjenje tehnike branja in pisanja. Vzgojitelj predšolskih otrok načrtuje dejavnosti tako, da jih otrok izvaja z igro.

3.5 Grafomotorika

Razvoj gibalne sposobnosti za pisanje – grafomotorika – je zelo pomemben, da otrok lahko oblikuje črke in druga pisna znamenja. V to skupino sposobnosti vključujemo orientacijo.

»Pri tem raziskovalci ugotavljajo, da imajo tudi otroci pri začetnem opismenjevanju večje težave pri razločevanju in pomnjenju črk, ki so samo različno orientirane (levo – desno: b – d, p – b, p – g). To kaže, da je razvoj sposobnosti razločevanja črk tesno povezan z razvojem otrokove sposobnosti za orientacijo« (Grginič, in Zupančič, 2004, str. 9).

»Znanstvena raziskovanja so dokazala, da je telesna in splošna orientiranost tesno povezana z grafomotorično in s telesno spretnostjo. Da bi lahko določene znake oz. niz znakov razmestili v prostor, jih oblikovali in pravilno usmerili, potrebujejo otroci določene sposobnosti in spretnosti. Otrok zazna neki grafični simbol in si ga želi posnemati, za to pa so potrebne motorična, vidna in miselna usklajenost. Razvoj grafomotorike je povezan s sleherno drobno motoriko rok, pa naj gre za striženje, sestavljanje lesenih kock, lego kock, izdelovanje drobnih predmetov ali za barvanje risb v pobarvankah. Če je otrokova grafomotorika v času, ko se začne sistematično opismenjevati, dobro razvita, hitreje napreduje, saj obvlada osnovne gibe, poteze, pravilno držo pisala itn.« (Zrimšek, 2003, str. 20–22).

S pomočjo različnih grafomotoričnih vaj in iger otrok vadi in ozavešča grafične poteze, pravilno držo pisala, roke in telesa. Nauči se uskladiti govorni in grafično-gibalni, govorni in telesno-gibalni ritem ter poimenovati osnovne grafične poteze (prav tam).

Izurjenost dosežemo z različnimi vajami, predpogoj pa je zrelost živčno-mišičnega sistema; če ta ni dozorel, otrok ne more imeti pisala popolnoma v oblasti.

»Otroci vadijo poteze, iz katerih so sestavljene črke in številke:

- vodoravne in navpične črte;
- kroženje;
- potujoče kroženje;
- loki;
- vijuge;
- ravne poševne črte;
- zanke;
- sledenje in povezovanje.

Pravilna drža telesa in pisala je pogoj za pravilno izvajanje grafičnih potez« (Žerdin, 1996, v Zrimšek, str. 22).

4 UMETNOST V KURIKULUMU

4.1 Področje umetnosti

Umetnost je eno izmed področij v Kurikulumu za vrtce (1999). »Umetnost otroku omogoča udeleževanje potencialov, ki se kažejo že v otrokovem igrivem raziskovanju in spoznavanju sveta, ki je zanj neizčrpen vir inspiracije, motivacije in vsebin na vseh področjih dejavnosti« (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 37).

Umetnost je področje, ki otroku omogoča, da izumlja, ustvarja in oblikuje igro, ples, sliko, pesem, predmet. Otroku je treba omogočiti svobodo izražanja in le takrat lahko od njega pričakujemo izvirnost, neposrednost in drugačnost.

»Prav to so odlike otroške umetnosti, ki jih gojimo in cenimo in po katerih jo tudi vrednotimo. Otrokova umetnost in okus sta izrazito osebne narave in se ju vedno opazuje, razume in presoja v okviru njegovega specifičnega razvoja in življenjskega okolja. V umetnosti predstavi svoja najbolj skrita področja in čustvene vsebine, natančno opiše ali predstavi neki dogodek ali stvar, lahko se posveča estetskemu vidiku, izrazi svojo etično presojo o sebi, dogodku ali pa eksperimentira z umetniškim jezikom« (prav tam).

Poglavje Umetnost v kurikulumu zajema: globalne cilje, primere dejavnosti za vse umetniške zvrsti, dejavnosti od 1. do 6. leta, primere dejavnosti od 1. do 3. leta in primere dejavnosti od 3. do 6. leta (primere likovnih in oblikovalnih dejavnosti, glasbenih, plesnih, dramskih, AV-medijske dejavnosti); opredeljena je tudi vloga odraslega.

Področje lutkovnogledališke vzgoje v kurikulumu je del področja umetnosti in ni samostojno definirano. Posamezno so opredeljene le dejavnosti za prvo in drugo starostno obdobje.

Primeri dramskih dejavnosti za prvo starostno obdobje temeljijo predvsem na igri. Otroci posnema živali in ljudi, se igra z otroki in vzgojiteljem, se igra preproste gibalne, ritmične in govorne igre. Uporablja predmete, animira igrače, lutke in predmete. V igri uporablja preproste pripomočke, scenske prvine, prvine kostuma, sodeluje pri nastopih in praznovanjih ter prisostvuje pri preprosti lutkovni predstavi (Kurikulum za vrtce, 1999).

Pri dramskih dejavnostih drugega starostnega obdobja so navedeni primeri dejavnosti, pri katerih je še vedno poudarek na igri. Otroci se vživljajo in posnema živali, osebe, odnose med njimi z uporabo glasu, telesa, prostora, lutke, predmeta, maske. Otroci naj si zamišljajo in izvajajo

animacije z različnimi vrstami lutk in predmeti, naj sodeluje v igri z drugimi in v igri z več prizorišč, »bere« risbo, fotografijo in ustvarja zgodbo, izmisli si zgodbo in jo z otroki igra. Otrok naj se pri dramskih dejavnostih čim več izraža in opazuje govor, govorico telesa, govorico gibanja v prostoru in govorico časovnega dogajanja. Omogočiti moramo, da otrok gleda predstavo, uporablja in razlikuje gledališka sredstva, da doživlja, izvaja, si izmišlja in režira dogajanje v predstavi (Kurikulum za vrtce, 1999).

Kroflič v članku o umetniških jezikih kot osrednjem mediju pedagogike poslušanja piše o pristopu Reggio Emilia kot enem od najbolj priznanih metodičnih inovacij na področju predšolske vzgoje v drugi polovici dvajsetega stoletja.

»Umetnost ima v pedagoškem pristopu Reggio Emilia osrednji pomen, saj se povezuje s koncepti bogatega otroka, pedagogike poslušanja, odnosnega razumevanja vzgoje, posebno vlogo pa igra tudi pri dokumentiranju otrokovih dosežkov in vzgojiteljski refleksiji otrokovih smiselnih aktivnosti« (Kroflič, 2010).

Opisuje ga kot pristop, ki temelji na dveh med seboj prepletenih pedagoških konceptih. Prvi je pomen umetniških jezikov in drugi ideja pedagogike poslušanja. Poudarja osrednji ideji nove podobe otroka v predšolskem obdobju:

1. vzgojiteljica naj prisluhne otrokovim idejam in z aktivnim poslušanjem spodbudi deljenje idej;
2. vzgajati prek umetniških ekspresivnih jezikov kot nadomestilo za šibka področja v zgodnjem razvoju.

Glavna razlika med uvajanjem umetnosti v pristopu Reggio Emilia in drugimi predšolskimi pristopi, ki prav tako umetnost pojmujejo kot eno osrednjih kurikularnih dejavnosti, je v tem, da bolj kot pouku o umetnosti dajejo poudarek pouku s pomočjo uporabe umetniških praks. Glavno metodično vprašanje tako ni v tem, kako otroku približati pomembne umetnostne vsebine in veščine, ampak kako se otrok lahko ekspresivno izraža s pomočjo različnih umetniških sredstev ter pri tem pogloblja znanje in vrednotenje dogodkov, ki jih proučuje v okviru izbranega projekta (Kroflič, 2011).

4.2 Vloga vzgojitelja

Vzgojitelj in pomočnik vzgojitelja ter drugi odrasli, ki so vključeni v vzgojno-izobraževalni proces, so tisti, ki načrtujejo in oblikujejo dejavnosti na področju umetnosti.

V Kurikulumu za vrtce (1999) je poudarjeno, da je treba upoštevati razvojne zakonitosti in značilnosti otroka, ki se pri posamezniku odražajo na individualen način. Pomembno je, da se odrasli zavedajo, da je za otroka proces pomembnejši od rezultata. Vloga vzgojitelja je, da opazuje otroka pri odzivanju na vsa srečanja z umetnostjo, načrtuje in oblikuje bogato in raznovrstno okolje z različnimi spodbudami, ustvarja prijazno vzdušje, podpira ga in spodbuja k individualni izbiri področja umetnosti.

»Umetniške dejavnosti potekajo tako, da otrok sam išče, raziskuje in najde odgovor, rešitev na idejno, organizacijsko ali na izvedbeno nalogo ali problem, pri čemer odrasli zaznajo in podprejo vsako otrokovo še tako skromno ali nepriljučno napredovanje« (prav tam, str. 46).

High/Scopove ključne izkušnje pojasnjujejo, da v razširjenem časovnem obdobju otroci pridobijo izkušnje, ki so temeljnega pomena za konstrukcijo njihovega znanja. Pojmi in razmerja, ki si jih prizadevajo razumeti, se odvijajo v okoljih, v katerih imajo otroci možnost izbirati, se odločati, razpolagati in rokovati z materiali ter stopati v interakcijo z odraslimi in vrstniki. Pri tem potrebujejo primerno podporo odraslih in jo morajo tudi dobiti (Hohmann in Weikart, 2005).

4.3 Vloga odraslega

Vloge odraslega so:

- da ne ocenjuje otrokovih del;
- opazuje otroka pri odzivanju na srečanje z umetnostjo – načrtuje in omogoči nove izkušnje;
- oblikuje bogato in raznovrstno glasbeno, likovno, plesno in gledališko okolje;
- ustvarja prijazno vzdušje medsebojnega zaupanja;
- spodbuja k odprtosti in želji po izražanju;
- spodbuja neverbalno komunikacijo, ker ima otrok skopo besedišče;
- spodbuja k doživljanju in izražanju čustvenih vsebin;

- omogoči spoznati različna sredstva;
- nudi izkušnje v vseh umetniških zvrsteh kot celote.

»Omogočati je treba, da otrok v umetnosti izraža svoj intimni svet in komunicira z okoljem spontano, neposredno in individualno. Odrasli v okviru umetniških dejavnosti povezuje vsebine s področij narave, družbe, matematike, jezika in gibalnih dejavnosti« (Kurikulum za vrtce, str. 46–48).

5 OTROŠKA IGRA

V predšolskem obdobju ima pri porajajoči se pismenosti glavno vlogo igra. Otroci z igro pridobivajo vedenje o pismenosti. V vsakodnevni dejavnosti to pismenost uporabljajo in odkrivajo njen pomen. Primerno opremljeni kotički v vrtcu so otrokom v pomoč, da se lahko razvijejo različne igre vlog, dramske igre in veliko drugih iger z vsebino iz realnega ali domišljjskega sveta, ki jih vodijo skozi proces opismenjevanja.

»Otroška igra je tista dejavnost, ki na najbolj naraven način združuje temeljna načela predšolske vzgoje in je – če je opredeljena dovolj široko v smislu preseganja svoje vpetosti v t. i. akademski ali razvojni pristop v predšolski vzgoji – razumljena kot način otrokovega razvoja in učenja v zgodnjem obdobju« (Kurikulum za vrtce, str. 19).

Avtorja Horvat in L. Magajna (1987, str. 87–88) pravita, da igro lahko opredelimo »kot svoboden akt, ki ni povezan s procesi neposrednega zadovoljevanja potreb in ki je omejen na svoj svet; njen potek in smisel sta v njej sami. Širša od te psihološke je sociološka opredelitev, ki pravi, da je igra svobodna, ločena, nejasna, neproduktivna, nepredpisana in fiktivna aktivnost.«

O igri je veliko različnih psiholoških teorij, ki imajo sorodne opredelitve.

Sorodnost se izraža v:

- dominantnosti sredstev nad ciljem;
- zmanjšanjem tveganju pred neuspehom;
- začasni odsotnosti frustracije pri igralcu;
- nudenju svobode;
- prostovoljni udeležbi (prav tam).

Igra v otrokovem razvoju ima zelo pomembno vlogo. Otrok z njo razvija ustvarjalnost, domišljijo, samopodobo, motorične spretnosti, govor, psihične in fizične sposobnosti, izraža kreativnost in krepi samozavest.

Izkušnje, ki jih otrok dobi v igri in prek nje že od prvih dni življenja naprej, se vedno bolj povezujejo. Otrok se tako uči in dozoreva. Otrok s posnemanjem odraslih in vživljanjem v vloge odraslih pridobiva na samostojnosti. Igra ima vzgojno-izobraževalno nalogo, čeprav večina odraslih temu ne posveča zadostnega pomena in smisla.

5.1 Značilnosti igre

Značilnosti so:

- namernost dejavnosti: npr. dojenček poskuša doseči ropotuljo;
- usmerjenost na predmete: otrok vključuje v igro predmete iz svojega okolja in izmišljene predmete, ki dejansko ne obstajajo, ampak jih ustvari v mislih ali jih v igro vnaša z mimiko;
- odsotnost posledic: dejanja imajo neke posledice, ampak pri igri otrok so te nepomembne;
- notranja motivacija: dokler traja, traja tudi igralna aktivnost;
- oblikovanje domišljjskega sveta: otrok oblikuje svoj svet; zaveda se, da je to svet, v katerem »ne gre za res« (Nemec in Krajnc, 2011, str. 177–178).

5.2 Vrste iger

Pri nas je Tolčič (Nemec in Krajnc, 2011) izdelal znano delitev iger; pozneje so dodane še nekatere oblike na podlagi raziskav.

Oblike iger:

- funkcijska,
- dojemalna,
- simbolna,
- ustvarjalna,
- konstrukcijska,
- igre s pravili.

Funkcijska igra zajema gibalne aktivnosti, manipulacijo s predmeti in z materiali ter raziskovanje njihovih značilnosti.

Dojemalne igre so različne simbolne dejavnosti. Nekateri to vrsto iger imenujejo dramska ali sociodramska igra. V to skupino sodijo simbolne dejavnosti, kot so: poslušanje, opazovanje, posnemanje in branje (Nemec in Krajnc, 2011).

Simbolna igra je dejavnost, v kateri otroci vzpostavljajo socialne vrstniške interakcije in interakcije z odraslimi, ter hkrati dejavnost, v kateri otroci uporabljajo simbole. Jezik je simbolni sistem, ki otroku omogoča miselne pretvorbe. V simbolni igri navadno metajezik uporablja spontano, npr. pri načrtovanju igre, prevzemanju vlog, opisovanju in razlagi. Raziskave, ki so bile narejene, so pokazale, da prek simbolne igre otroci uspešno razvijajo metajezikovne zmožnosti (Marjanovič Umek, 2011).

V simbolni igri otrok reprezentira neko dejanje, predmet, osebo ali pojav iz realnega ali domišljjskega sveta. Pomeni, da uporablja simbole, pri čemer je simbol opredeljen kot izvrševanje konvencionalnih akcij, ki imajo neki pomen, ali kot uporabo predmetov v namene, ki imajo konvencionalni pomen (Duran, 1995, v Marjanovič Umek in Kavčič, str. 46–47).

Prek simbolne igre otrok izraža, kar se dogaja okrog njega, kar ga obkroža. Najprej imitira, točno ponovi neko dejavnost. Pozneje izraža medčloveške odnose med otroki in odraslimi. V igri se sprosti, zrcali svoja izkustva, želje, stiske in napetosti.

Šest prvin, ki so nujne za simbolno igro (dramsko in sociodramsko igro), opisujeta S. Smilansky in L. Shefatya (1990, v Marjanovič Umek in Kavčič, 2006, str. 48–49).

1. Imitativna igra vlog: otroci prevzemajo različne vloge in jih predstavljajo z dejavnostmi in /ali verbalizirajo.
2. Pretvarjanje, vezano na igrače: z dejavnostjo ali besedami naredijo igrače, predmete, ki jih potrebujejo v igri.
3. Verbalno pretvarjanje v igri, ki se nanaša na dejavnost ali situacijo: verbalni opisi ali izjave so zamenjave za dejavnosti ali situacije.
4. Vztrajanje v igri vlog: otrok nadaljuje vlogo ali temo igre v nekem določenem času najmanj deset minut.
5. Interakcije: najmanj dva igralca v interakciji.
6. Verbalna komunikacija: gre za verbalne interakcije, ki so v povezavi z igralno epizodo.

S. Smilansky (1968, prav tam) poudari prednosti sociodramske igre na otrokovo učenje:

- oblikovanje novih povezav;
- intelektualna disciplina;
- močna koncentracija;

- izboljšanje samonadzora in samovrednotenja;
- pridobitev fleksibilnosti in empatije do drugih;
- pridobitev občutka za kreativnost in sposobnost nadzora nad lastnimi odgovori;
- razvijanje kooperativnih spretnosti;
- zavedati se potencialnih zmožnosti za uporabo okolja v načrtovanju okolja;
- naraščajoča zmogljivost za razvoj abstrakcije (zamenjava predstave za akcijo in nato uporaba jezikovnih simbolov za zamenjavo).

Ustvarjalna igra zajema izmišljanje zgodb, risanje, oblikovanje itn.

Pri konstrukcijski igri otrok uporablja različne materiale, sposoben si je določene stvari zamisliti in predstavljati. Pomembne sposobnosti so: koordinacija, natančnost, vztrajnost, miselne sposobnosti, razumevanje prostorskih odnosov in ustvarjalnost (Nemec in Krajnc, 2011).

Pri igrah s pravili je bistveno, da otrok prepozna, razume in sprejme določena pravila. Izkušnje, ki jih otrok dobi s temi igrami, so pomembne za otrokov čustveni in socialni razvoj. Igre so najbolj uveljavljene med osnovnošolci, mladostniki in odraslimi.

6 VLOGA LUTKE

»Učna učinkovitost lutke je prav v tem, da otrok oživi z lutko v dveh vrstah resničnosti, »objektivni« resničnosti in resničnosti v igri z lutko. V igri gre za posebno stanje zavesti, kjer se na drugačen način in posebej intenzivno vključujemo v dogajanje ... Vživljanje oz. identifikacija z lutko, bitjem, ki živi na roki, vrvi ali palici, okrepi čustveni del dogajanja in globlje doživljanje določene teme.« »... primeri dokazujejo občutno boljši govor, ko igra z lutko kot brez nje« (Sitar, 2008, str. 135).

Majaron in H. Korošec (2006) navajata, da lutke otrokom nudijo širok spekter možnosti za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev, kot so:

- razvijanje spontanega besednega izražanja;
- stimuliranje in povečanje domišljije;
- izboljšanje govora in izgovarjave;
- razvijanje spretnosti pisanja in gladkega branja;
- izboljšanje fine motorike itn.

»Umetniški jeziki posamezniku omogočajo predstavljanje najrazličnejših vsebin, ki jih nato drug posameznik lahko občuti, dojame, razume, razloži. Uporaba in razumevanje ter »pisanje« in »branje« umetniških jezikov sta izhodišči za delovanje in sprejemanje umetnosti ter temelj komunikacije z umetnostjo ... Zato nastajajo slika, pesem, film, predstava« (Kurikulum za vrtce, str. 47).

6.1 Kreativna gledališka vzgoja

N. McCaslin (1989, v Korošec, 2006, str. 630) navaja cilje, ki jih dosežemo s kreativno gledališko vzgojo:

- razvoj kreativnosti in občutka za estetiko, večje kritično mišljenje;
- boljši socialna rast in kooperativnost;
- izboljšanje komunikacijskih sposobnosti, razvoj moralnih in duhovnih vrednot;
- zavedanje samega sebe.

Omenjeni cilji se povezujejo s cilji Kurikuluma za vrtce.

»Otrokova udeležba v kreativnih gledaliških delavnicah prispeva k oblikovanju otrokove samozavesti in pomaga izboljšati samopodobo. Tak otrok je sproščen in sposoben komunicirati na verbalni in neverbalni ravni. Ciljev ne moremo doseči le z nekaj urami kreativne gledališke vzgoje, ampak s sistemskim, skrbno načrtovanim in kontinuiranim delom« (Korošec, 2002, str. 37).

6.2 Z lutko v roki

Vse več avtorjev glede na raziskave poudarja učinkovitost vključevanja lutke, gledališča, giba, glasbe ... v dejavnosti vzgojno-izobraževalnega dela. Z lutko otrokom omogočimo lažje doseganje ciljev na vseh področjih kurikulumu (narava, družba, gibanje, jezik, matematika).

»Vzgoja z lutkami (umetnostjo) naj bi pomenila, da je lutka (umetnost) predvsem sredstvo za doseganje ciljev na drugih področjih, pri učenju, socializaciji, spretnosti, govoru, gibanju. Sem sodi tudi lutka kot mediator, zaupnik, učitelj, raziskovalec. Z lutko raste otrok in svet, ki ga mora raziskati« (Sitar, 2008, str. 132).

»Otroci se učijo ob igri z lutko komunikacije, socializacijskih spretnosti in tudi reševanja manjših konfliktov. Med njimi se razvijajo solidarnost, medsebojna pomoč in toleriranje različnosti« (Korošec, 2006, str. 632).

»Vzgojitelj kot lutkar mora verjeti v moč lutke. Lutka mu je lahko v veliko pomoč pri posredovanju vzgojno-izobraževalnih vsebin. Velikokrat pomaga kot motivacijsko sredstvo. Otroci lutki zaupajo. Verjamejo, da ima enake težave kot oni, enake strahove in željo po igri. Lutka oživi šele v rokah vzgojiteljice; verjamejo, da je z njimi čisto nova oseba. Prepričani so, da za skrivnost, ki jo imajo z lutko, vzgojiteljica ne ve, čeprav je živela v njenih rokah. To je magična moč, ki jo ima le lutka. Preprosta vzgojiteljeva lutka otroka spodbudi k lastni ustvarjalnosti. Lutke, ki jih otroci izdelajo in uporabijo v svoji predstavi, so lahko zelo preproste. Lutka, ki ni oživela v predstavi, tudi če je zelo kratka, ni dosegla svojega namena v vzgojno-izobraževalnem delu. Ne sme se zgoditi, da lutka obtiči na polici, omari, na razstavnem prostoru, ker izgubi svoj smisel. Otrok se z lutko mora igrati. Lutka živi le v rokah animatorja« (Korošec, 2002, str. 45–48).

Vrednote, ki jih pripisujejo lutkarstvu, so (Renfro, 1982, v Ivon, 2007):

- otrok izboljšuje pozitivno sliko o sebi, z lutko se počuti uspešen, lutka mu pomaga pri pridobivanju samozavesti in pomembnosti, želi, da lutka v njegovih rokah oživi

in spregovori, v medsebojnem sporazumevanju z lutkami razvija govor in sposobnosti sporazumevanja;

- lutka nudi otroku sprejemljive načine sproščanja, preusmerjanja emocij in izražanje čustev;
- kreativno lutkarstvo spodbuja razvoj otrokovih socialnih veščin (poslušanje, potrpežljivost, opazovanje, spoštovanje in sprejemanje ideje drugih), medsebojno sodelovanje je pomembno za uspešno aktivnost in razvoj veščin, ki so potrebne za pozitivno interakcijo med vrstniki in odraslimi;
- lutka omogoča otroku doživljanje različnih življenjskih situacij; izkušnje, ki jih pridobi z lutko, mu pomagajo v poznejšem življenju;
- dramske in domišljajske igre z lutko pomagajo otroku, da loči resničnost od sanj.

Vsak otrok na individualen način izraža svoje potrebe. Od vzgojitelja se pričakuje visoka pedagoška senzibilnost, sposobnost pravilnega spoznanja in omogočanja ugodne klime za zadovoljevanje otrokovih potreb. Z interakcijo in s komunikacijo med otroki s pomočjo lutke vzgojitelj lažje prepozna otrokove psihološke potrebe in išče načine, kako jih zadovoljiti (Ivon, 2007, str. 38).

»Vzgojiteljice, ki v vrtcih vsakodnevno na različne načine komunicirajo z otroki preko lutke, lahko opazijo njene velike pedagoške potenciale. Okrog nas ni predmeta, ki ga ne bi bilo mogoče oživiti, mu dati neki nov, metaforičen pomen. Otroci nestrpno pričakujejo ure, ko bodo lahko izdelali svoje lutke in z njimi zaigrali. Vsaka vzgojiteljica, ki je pri svojih urah uporabila kot sredstvo lutko, lahko pove, da je delovala magično, v skupino prinesla prijetno vznemirjenje in visoko motivacijo za delo« (Korošec, 2010).

Lutka se v roki vzgojitelja spremeni v pravo avtoriteto, pomaga otroku premagati strah pri vključevanju v novo okolje. Pomaga mu pri komunikaciji, urejanju nesporazumov in stresov.

Vzgojiteljica lahko z lutko otroka spodbudi k ustvarjalnosti in s tem utrdi njegovo samopodobo. Mora oblikovati primeren pristop in oceniti, koliko se bodo otroci podredili skupnemu ustvarjanju. Vzgojiteljica s pomočjo lutke odkriva otrokovo zanimanje in talente.

Otroku je najpomembnejše, da lutko izdelata in z njo takoj zaigra. Paziti moramo, da ga ne obremenjujemo z učenjem besedila. Moramo ga spodbujati, pohvaliti in mu vlivati zaupanje. Za otroka je srečanje z občinstvom zelo pomembno, saj mu vzbuja posebno vznemirjanje.

Pomembno je, da imajo otroci dober vzgled pri odraslih in izkušnje z obiska lutkovnega gledališča (Majaron, 2002).

Otrok razpolaga z množico podatkov, ki mu jih kopičijo izkušnje, radovednost, televizija, vendar niso urejeni. Lutkovna predstava je sestavljena iz več elementov. Otrok jih že pozna in jih sestavlja v nove povezave, ki niso vedno logične, so presenetljive in smešne. Ta vidik v svoja besedila vključujejo sodobni literati, kot so: Puntar, Zajc, Dekleva, Paljetak idr. (prav tam).

Poustvarjanje je proces, v katerem bodo otroci pokazali svoja nagnjenja, da jim je izziv urejanje prostora v gledališče ali izdelava vstopnic ali scene ali izdelava lutk, razsvetljave in glasbene spremljave ali da je to priprava predstave. Deleži niso nikoli enako porazdeljeni, saj je tako tudi v pravem gledališču in življenju. Če bo otrok deležen tega kreativnega procesa, bo v življenju znal misliti ustvarjalno, znal bo ceniti delo in ustvarjalnost drugih, znal bo ideje povezovati v tematsko delo skupine, poln bo asociacij in domislic. Tak otrok se bo razvil v človeka, ki bo posegal po stvareh, ki ga bodo polnila z energijo in navdihovala. Želel si bo družbo vrstnikov zaradi njihovih individualnih razlik (prav tam).

EMPIRIČNI DEL

7 OPREDELITEV PROBLEMA

V diplomskem delu bom predstavila projektno učno delo o vlogi lutke pri porajajoči se pismenosti predšolskih otrok, ki sem ga izvajala v skupini od pet- do šestletnih otrok.

»Predopismenjevalne spretnosti, ki jih otrok razvija v obdobju pred formalnim (šolskim) učenjem v okolju s tiskano besedo, imenujemo porajajoča se pismenost, medtem ko v šolskem obdobju v procesu sistematičnega opismenjevanja otrok razvija sposobnost branja in pisanja s končnim ciljem razviti funkcionalno pismenost« (Grginič, 2005, str. 9).

»Številni strokovnjaki so trdili, da branje in pisanje nista samostojni dejavnosti, ki bi ju morali tako tudi poučevati, temveč gre za precej bolj kompleksen proces, ki se začne z rojstvom otroka« (prav tam).

Z lutko otrokom nudimo širše možnosti za uspešno razvijanje predbralnih ter predpisalnih sposobnosti in spretnosti. »Vzgoja z lutkami (umetnostjo) naj bi pomenila, da je lutka (umetnost) predvsem sredstvo za doseganje ciljev na drugih področjih, pri učenju, socializaciji, govoru, pri gibanju. Sem sodi tudi lutka kot mediator, zaupnik, učitelj, raziskovalec. Z lutko rasteta otrok in svet, ki ga mora raziskati« (Sitar, 2008, str. 132).

Lutkovne dejavnosti spodbujajo otrokov napredek, ga motivirajo in ga spodbujajo k različnim dejavnostim.

H. Korošec (2006) navaja, »da z dramsko – lutkovno dejavnostjo – izvrstno razvijamo otrokove posamezne inteligence oz. talente ali sposobnosti. Poleg učenja dejstev, pojmov in zakonitosti, ki jih zahteva učni načrt, pa se otrok s kreativno dramo uči celostno – z vsem telesom in vsem mišljenjem.«

Posredna komunikacija z lutko na različne načine poveže vzgojitelja z otroki in otroke med seboj. Z njo vplivamo na razvoj otrokove samopodobe, empatije, domišljije, oblikovanje socialnih veščin; je velika spodbuda za otrokov govorni razvoj.

V praktičnem delu predstavljam dejavnosti in igro z lutkami – črkami z opisom postopka in evalvacijo.

7.1 Cilji

Dokazati želim:

- da so otroci s pomočjo lutk – ožvljenih črk – bolj motivirani za spoznavanje simbolov pisnega jezika;
- da različne lutke spodbudijo ustvarjalnost na področju gledališkega ustvarjanja;
- da s pomočjo lutk – črk povečamo zanimanje otrok za spoznavanje črk.

7.2 Raziskovalna vprašanja

Ali so otroci s pomočjo lutk – črk bolj motivirani za spoznavanje simbolov pisnega jezika?

Ali so pri otrocih različne lutke spodbudile ustvarjalnost na področju gledališkega ustvarjanja?

Ali se je s pomočjo lutk – črk povečalo zanimanje otrok za spoznavanje novih črk?

7.3 Raziskovalna metoda

Vzorec

Projekt sem izvajala v OŠ Belokranjskega odreda Semič, enota Vrta Sonček. V načrtovanem projektu, ki je trajal tri mesece, je bilo vključenih 22 otrok, starih od pet do šest let. Trajal je tri mesece aktivnega dela, končal pa se je ob koncu šolskega leta. V skupini je bilo dvanajst deklic in deset dečkov. V oddelek sta bila vključena romski otrok in otrok, ki ima dodatno individualno strokovno pomoč. Vključeni so bili v več različnih projektov s področja jezika, umetnosti, gibanja, narave in družbe. Sodelovali in povezovali smo se s starši, z ožjim in s širšim okoljem.

Pripomočki

Sprotni zapiski, intervjuji z otroki, opazovanja, fotografije in posnetki dejavnosti.

Postopek zbiranja in obdelava podatkov

Uporabila sem deskriptivno metodo empiričnega raziskovanja. Informacije sem pridobivala s pomočjo različne literature in virov, z intervjuji, s spremljanjem, z opazovanjem in s poslušanjem otrok, z zapisovanjem podatkov, s fotografiranjem ustvarjalnih dejavnosti in igre. Zbrane podatke sem analizirala s postopki kvalitativne analize.

8 NAČRT

Preglednica 1: Začetni načrt z dodatnimi dejavnostmi

<p>ANIMACIJA Z LUTKO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uvodna motivacija – vzgojiteljica z izmišljeno zgodbo zaigra prihod lutke A 	<ul style="list-style-type: none"> • Poslušanje radijske igre A (Puntar, F.) • Barvanje, slikanje in risanje črke A • Striženje črke A <p>DODANE DEJAVNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Risanje v mivki s paličicami in prstki</i> • <i>Oblikovanje črke A iz paličic v naravi</i> • <i>Jaz sem črka A in zaplešem tako</i> • <i>Oživljanje lutk črk</i>
<p>SPOZNAJMO NARAVO</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sprehod v naravo • Opazovanje in pogovor o spremembah • Otroci spozna brezo, javor, hrast, kostanj, lipo • Nabiranje materiala v naravi • Izdelava lutk na palici iz naravnega materiala • S paličicami sestavlja <p>DODANE DEJAVNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Iskanje informacij o drevesih, v knjigah, revijah, v enciklopedijah</i> • <i>Branje pravljic</i> • <i>Animacija lutk</i> • <i>Oživljanje lutk in lutk – črk</i>
<p>DEŽELA PISANIH ČRK</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Risanje vzorcev, barvanje in striženje spoznanih črk in sličic na začetni glas • Oblikovanje plakata • Izdelava lutk – črk na paličici iz istega materiala <p>DODANE DEJAVNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Otroci sami pripravijo lutkovno predstavo</i> • <i>Simbolna igra</i> • <i>Z lutko iščemo besede na začetni glas</i> • <i>Sestavljanje krajših besed iz lutk – črk, preštevanje črk v besedi</i>

<p>PRAVLJICA ZAJČEK UH</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vzgojiteljica otrokom s senčnimi lutkami na grafoskopu zaigra pravljico: Zajček Uh (Maček, M.) • Ob pravljici s sencami predstavi črki U in H 	<ul style="list-style-type: none"> • Igra s senčnimi lutkami • Igra s sencami na različne načine in z različnimi viri svetlobe (grafoskop, svetilka, sonce) • Prirejanje in primerjanje senc <p>DODANE DEJAVNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Izmišljanje zgodb in uprizoritev predstav s senčnimi lutkami</i> • <i>Opazovanje spreminjanja sence</i> • <i>Merjenje sence</i> • <i>Izdelava črk lutk U in H</i>
<p>LUTKE ČRKE, PLES IN PETJE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vzgojiteljica izdelava lutki O in I 	<ul style="list-style-type: none"> • Učenje nove pesmice: Izidor ovčice pasel (ljudska) • Gibanje po črtah obeh črk I in O (ravno naprej, nazaj in v krogu) • Oblikovanje plesa z lutkami O in I • S pomočjo lutk I in O urimo ravnotežje (kotaljenje, vrtenje, valjanje) <p>DODANE DEJAVNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Nastopanje na odprtju prizidka vrtca</i> • <i>Spoznavanje narodnih kostumov</i> • <i>Obisk muzeja</i>
<p>SESTAVLJANJE ČRK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vzgojiteljica s črko R pove izmišljeno zgodbo, kako se iz črt rodijo črke 	<ul style="list-style-type: none"> • Igra s trakovi iz blaga, z vrvicami in s sešitimi trakovi, v katerih je različno polnilo (lesena palčka, žička, vata) • Igra in sestavljanje črk v telovadnici s palicami in telovadnimi klobučki <p>DODANE DEJAVNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Sestavljanje črk in črt s kockami</i> • <i>Sestavljanje črk z različnimi materiali (kamenčki, plastični pokrovčki, gumbi ...)</i> • <i>Oblikovanje črk in črt iz slanega testa in plastelina</i>

<p>CICIBRALEC</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vzgojiteljica otrokom in staršem ponudi možnost izposoje knjig 	<ul style="list-style-type: none"> • Branje doma in v vrtcu • Pripovedovanje otrok ob brani pravljici • Risanje doživljanja pravljice <p>DODANE DEJAVNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Starši z otroki doma izdelujejo lutke</i> • <i>Izposoja lutk črk</i> • <i>Lutka otroku bere in pomaga pri pripovedovanju pravljice</i>
<p>UGANKE IN IZŠTEVANKE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Igra z ugankami, izštevankami in z lutkami črkami • Zbiranje izštevank in izdelovanje knjige <p>DODANE DEJAVNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Simbolna igra zdravnika</i> • <i>Predstavitve poklica</i> • <i>Predstavitve konjička</i> • <i>Iskanje rim</i> • <i>Hišnik nam svoje pravljice predstavi in bere v gozdu</i>
<p>LUTKOVNE PREDSTAVE</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Otroci ustvarjajo gledališke predstave • Gledajo posnetke svojih nastopov • Predstavimo se staršem

Dodane dejavnosti so dopolnilo prvotnemu načrtu. Načrt sem spreminjala glede na zanimanje, ideje in spodbudo otrok. S sistematičnim dnevnim opazovanjem in z zapisovanjem sem na podlagi njihovih odzivov uvidela potrebo po vključevanju dodatnih dejavnosti.

Preglednica 2: Dejavnosti po področjih s cilji

PODROČJA	DEJAVNOSTI OTROK	CILJI
Gibanje	<ul style="list-style-type: none"> • Striženje črk iz kartona • Ustvarjanje s telesom • Ples – Izidor ovčice pasel (ljudska) • Sestavljanje črk 	<ul style="list-style-type: none"> • Otrok razvija prstne ročne spretnosti. • S telesom ponazori črko. • Striže izbrano črko in sličico. • Usvaja osnovne prvine plesnih iger. • Usvaja osnovne gibalne koncepte. • Razvija natančnost in vztrajnost. • Razvija fino motoriko.
Jezik	<ul style="list-style-type: none"> • Poslušanje radijske igre A (Puntar, F.) • Simboli • Dežela pisanih črk • Cicibralec • Uganke in izštevanke • Iskanje rim • Izmišljarije ob oživljanju lutk • Otrok posluša pravljice v gozdu 	<ul style="list-style-type: none"> • Otrok sliši prvi glas v besedi. • Oblikuje plakat. • Pridobiva pozitiven odnos do literature. • Uči se samostojno pripovedovati. • Prepozna, uživa in se zabava v nesmiselnih zgodbah, rimah, različnih glasovnih in besednih igradah, v šalah ter pri tem doživlja zvočnost in ritem. • V igri uporablja preproste pripomočke, animira igrače, lutke in predmete. • Otrok posluša različne literarne zvrsti ter spozna razlike in podobnosti med njimi. • Otrok se ustvarjalno izraža v jeziku.

Umetnost	<ul style="list-style-type: none"> • Likovno ustvarjanje • Ustvarjanje lutk črk iz naravnega materiala • Simbolna igra • Zajček Uh (Matiček, M.) • Črke, ples in petje • Oživljanje lutk, lutk – črk in predmetov 	<ul style="list-style-type: none"> • Otrok uporablja in razvija spretnosti. • Izdela lutko – črko in jo animira. • Ustvarja lutkovno predstavo. • Igra se s senco. • Eksperimentira z lutko na paličici. • Uporablja in razvija spretnosti z umetniškimi sredstvi. • V igri uporablja preproste pripomočke, animira igrače, lutke in predmete. • Spodbuja radovednost in veselje do umetniških dejavnosti.
Družba	<ul style="list-style-type: none"> • Cicibralec • Izposojanje lutk • Predstavitev poklica • Predstavitev konjička 	<ul style="list-style-type: none"> • Otrok spoznava, da vsi, odrasli in otroci, pripadajo družbi in so pomembni. • Pridobiva konkretne izkušnje, spoznava različne funkcije družbenega okolja (poklici, konjički).
Narava	<ul style="list-style-type: none"> • Lutke iz naravnega materiala • Človekovo telo 	<ul style="list-style-type: none"> • Otrok spoznava in poimenuje drevesa. • Spoznava, da imajo živa bitja, predmeti in snovi v domišljijem svetu tudi lastnosti, ki jih v naravi nimajo. • Spoznava človeško telo in gibanje telesa ter posledice poškodbe.
Matematika	<ul style="list-style-type: none"> • Oblikovanje in sestavljanje črk z vejicami in listki • Sestavljanje črk in preštevanje 	<ul style="list-style-type: none"> • Otrok šteje potreben material. • Spoznava izraze za geometrijske pojme: ravno, poševno, navpično, vodoravno, rob, vogal.

9 DEJAVNOSTI

9.1 Animacija z lutko in radijska igra A

CILJ:

- Spodbujanje ustvarjalnosti in domišljije ter doživljanja umetnosti in jezika. Mimika, kretnje in gibanje telesa imajo nalogo dopolniti govor, ilustrirati in spodbujati aktivno poslušanje.

POTEK DEJAVNOSTI

Za uvodno motivacijo sem otrokom zaigrala in povedala zgodbo, kako sem našla lutko – črko A. Zgodbo sem si izmislila. Med pripovedovanjem sem zgodbo obogatila z mimiko, s kretnjami in z gibanjem telesa. Pripovedovala sem, da sem na parkirišču ob avtomobilu našla vrečko. Pogledala sem vanjo in zaslišala tihi jok. Bila je lutka – črka A. Potolažila sem jo, jo vprašala, od kod prihaja in kako to, da je pristala prav na vrtčevskem parkirišču. Zaupala mi je, da prihaja iz hiše, v kateri je veliko črk. Ker v hiši ni bilo prostora, je ona kot najstarejša črka morala na pot, da poišče nov dom. Želi si priti med otroke in spoznati nove prijatelje. Vzela sem jo s seboj v našo igralnico in obljubila, da ji bom željo uresničila. Če bo v novem domu dovolj prostora, bo pripeljala še bratce in sestrice. Zaupala mi je, da se zelo rada igra z vsemi, ki si to želijo in znajo.

Otroci so z zanimanjem poslušali zgodbo. Želeli so videti lutko, o kateri sem pripovedovala. Lutka – črka A je boječe pokukala iz vrečke. Vsak otrok jo je pozdravil z nežnim dotikom in z zanimanjem opazoval odziv lutke na množico rok.

S seboj je prinesla leseno posteljico, abecedo, narisano na listu, narisane predmete z začetnim glasom a in radijsko igro A (F. Puntar). Povedala je, da se boji, ker otrok še ne pozna. Najstarejšega v skupini je prosila, da jo pazi, ko bodo poslušali radijsko igro. Najprej smo radijsko igro poslušali vsi skupaj v igralnici. Nismo je poslušali do konca, ker je bila predolga. Dogovorili smo se, da bomo nadaljevali med počitkom. Med poslušanjem so lutko pogledovali, se ji od časa do časa približali in se je nežno dotikali.

Radijsko igro so otroci z zanimanjem poslušali.

Slika 1: Prihod lutke – črke A

Slika 2: Lutka – črka A se pogovarja

EVALVACIJA

Zgodba je pritegnila otroke. Z mimiko, s krenjami in spreminjanjem intonacije sem pri otrocih spodbudila aktivno poslušanje. Presenetila jih je nenavadna vsebina. Pogovarjali so se med seboj in se spraševali, zakaj oni niso na parkirišču videli in našli lutke. Lutka – črka A je bila živo oranžne barve z velikimi očmi. Z načinom, kako so se je dotikali, božali, jo opazovali, so pokazali, da so zaradi njenega prihoda veseli in zadovoljni. Slišala sem pogovor med otroki, ko je ena izmed deklic rekla: »To ne govori črka, to govoriš ti.« Na te besede nisem odgovorila. Med poslušanjem radijske igre je lutka – črka pazil en otrok. Nemoteče so si jo izmenjevali in se je dotikali. Niso kazali nestrpnosti ali ljubosumnosti do otroka, ki jo je imel v rokah. Nekateri so se lutke dotaknili na skrivaj in hitro, drugi e diskretno in so se počasi približali, jo pobožali, se ji nasmejali in se odmaknili nazaj na svoj prostor. Opazila sem, da se želijo igrati z lutko, zato radijske igre nismo poslušali do konca. Poslušanje smo nadaljevali pred počitkom.

Radijsko igro smo na željo otrok poslušali večkrat v naslednjih dneh. Poslušali so tisti, ki so to želeli. Imeli so možnost izbirati prostor in čas za poslušanje. Lahko so poslušali v kabinetu, da jih otroci, ki so si izbrali druge dejavnosti, niso motili. Iz pogovora sem razbrala, da jih med poslušanjem ni motilo, da ni slik. Predvidevam, da so se osredinili le na vsebino in lutko, ki je bila med poslušanjem prisotna. Nekateri so si zgodbo zelo dobro zapomnili, in sicer že po prvem poslušanju. Vsebino zgodbe so vnašali v igro. Pri igri je bila prisotna lutka – črka A, vendar jo niso še oživeli. Komunikacija med lutko in otroki je bila predvsem neverbalna. V igro sem se vključevala sama in na povabilo otrok. Lutko sem oživljala ter tako spodbujala domišljijo in ustvarjalnost, ki je bila še v povojih. Z vzgledom sem želela otrokom pokazati, kako igro obogatiti in podaljšati zanimanje zanjo.

9.2 Deklamacija o črki a, barvanje, slikanje in risanje črke

Če močno dežuje
ali brije sapa,
a nas zavaruje
s streho na dva kapa.
(Niko Grafenauer)

Medpodročne povezave: jezik, umetnost

CILJA:

- otrok uporablja različna sredstva in razvija spretnosti;
- otrok se zabava ob rimah ter doživlja ritem in zvočnost.

POTEK DEJAVNOSTI

Z oživiljeno lutko – črko A sem otrokom povedala novo deklamacijo. Pripoveduje o črki A, ki ima streho, pod katero se lahko skrijemo. Deklamacijo smo govorili. Ob nareku sem jo zapisala z velikimi tiskanimi črkami na kartonček. Otroci so predlagali in okrasili besedilo s flomastri. Obesili smo ga na vidni prostor. V besedilu smo poiskali vse črke A in jih prešteli. Deklamacijo smo povezali z radijsko igro o črki A in lutko – črko, ki nam je v košari prinesla narisane predmete. Poimenovali smo jih in ugotovili, da se vse besede predmetov začno z glasom A. V pogovor in poimenovanje predmetov sem vključila lutko – črko A. Otroka, ki je poimenoval predmet, je pogledala, mu pokimala ter s tem spodbujala zanimanje in vztrajnost. Bila nam je v veliko pomoč. Zanimanje za spoznavanje in ugotavljanje začetnega glasu v besedah ob lutki je bilo veliko daljše. Ko smo poimenovali vse predmete, je ostala v naročju dečka in opazovala, kako so se razporedili po kotičkih in dogovorili, kaj bomo delali. Otroci so se različno odločali. Imeli so možnost izbire med slikanjem s čopiči, risanjem s kredami po tabli, risanjem s svinčnikom, barvicami, flomastri in striženjem narisanih črk.

Otroci, ki so risali s svinčniki in potem strigli črke, so te dodatno okrasili z volno in barvnim papirjem.

Slika 3: Slikanje s čopičem

Slika 4: Risanje s kredami

Slika 5: Striženje črk

EVALVACIJA

Deklamacija je bila otrokom zanimiva. Mogoče tudi zato, ker jo je brala lutka. Z gibi so spontano ponazarjali streho nad glavo in se skrili pred namišljenim dežjem. Besedilo si je večina otrok hitro zapomnila. Da bi deklamacijo usvojili vsi, so predlagali, da besedilo zapišemo na kartonček in ga obesimo na vidno mesto. Zapisala sem ga po nareku otrok. Predlagali so, da dodajo ilustracijo. Za risanje so uporabili flomastre. Lutka je potovala od otroka do otroka, ko so preštevali črke a v besedilu. Pozorni so bili na število črk in lutko. Ugotovili so, da je v besedilu enajst črk a.

Poiskali smo košaro z didaktičnim gradivom, ki ga je prinesla lutka. Otroci so z lutko razporedili risbe z narisanimi predmeti po blazini, jih poimenovali in ugotavljali začetni glas.

Zanimanje otrok je trajalo dlje, kot sem pričakovala. Ves čas je bila zraven lutka, ki je ponovno potovala iz naročja v naročje. Po prvem delu dejavnosti je ostala pri otroku, ki jo je

držal tako, da je opazovala druge pri izbiri in razporejanju po koticčkih. Menjavali so si jo med seboj tudi med igro. Nosili so jo iz koticčka v koticček.

Opazovala je otroke, ki so strigli narisane črke. Večina otrok jih je okrasila z oranžno volno in oranžnimi koščki barvnega papirja, ker je bila črka A take barve. Črke so nalepili na tulce, paličice ali ploščice in jih med izdelovanjem oživljali. Lutka je opazovala otroke, ki so risali po tabli. Bila je njihov vzorec. Njeno obliko so obrisovali. Domiselna igra se je razvila tudi v lutkovnem koticčku. Lutke in lutko – črko A so nosili na tržnico, vozili na sprehod, jih hranili, jim peli pesmice, dajali spat in jih pokrivali.

Otroci so imeli možnost izbire med dejavnostmi, saj so potekale po manjših skupinah. Spretno in natančno so pobarvali narisane predmete, ki jim jih je prinesla črka A. Večina otrok je menjala igro, sodelovali so najmanj v dveh skupinah. Nekateri so z izdelano črko nadaljevali igro, ki so si jo sami izmislili.

Všeč mi je bilo, da se je igra nadaljevala, da niso izdelkov takoj odložili na polico. Niso jih primerjali med seboj; vsak je bil ponosen na svoj izdelek. Pri delu so dolgo vztrajali.

9.3 Simboli

CILJI:

- otrok sliši prvi glas v besedi;
- s telesom ponazori črko;
- otrok pleše.

Medpodročne povezave: jezik, gibanje, narava

POTEK DEJAVNOSTI

Otrokom sem ponudila narisane črke. Poimenovali smo jih in vsaki poiskali ustrezno besedo (a – avto, k – kokoš, b – balon, v – vrtec ...). Začetni glas jim ni delal težav; hitro so se spomnili primernih besed.

Deklica je od doma prinesla izdelano lutko – črko Z, ki je začetni glas njenega imena. Predlagala sem, da z njo izšteje otroke v dve skupini.

Prva skupina je imela nalogo, da izbere vodjo, ki bo izbral črko in usmerjal otroke, da jo oblikujejo s telesi. V drugi skupini so imeli nalogo, da oblikovano črko prepoznajo in

ponazorijo s plesom. Delo vodje je bilo zahtevno. Vsakemu posamezniku je moral povedati, kakšen položaj naj imajo njegovi deli telesa, da nastane prepoznavna črka.

Primer: Vodja se je odločil, da za črko K potrebuje tri otroke. Povedal jim je, kje morajo imeti roke in noge. Roke morajo biti ob telesu, noge iztegnjene, hrbet pa vzravnane. Povedal jim je, kako naj ležejo na tla, in jim ravnal dele telesa, da bo črka pravilno oblikovana. Določal je tudi položaj in mesto glave. Popravljal je položaje otrok, dokler ni bil zadovoljen z obliko. Najhitreje so oblikovali črko A. Opazovalci v skupini so vodji občasno pomagali z nasveti, če so opazili kakšno pomanjkljivost, in z željo, da čim hitreje oblikuje črko.

Otroci v drugi skupini so prepoznavali oblikovane črke in jih poskušali ponazoriti s plesom. Pri črki K so razširili roke in se zavrteli. Pri črki A so sonožno skakali, pri črki E so se prijeli za roke in plesali v paru ali trojici. Ob tem so se zabavali in smejali. Eni otroci so bili pri tej igri sproščeni, drugi pa še nekoliko zadržani in sramežljivi. Pozneje so med igro črke oblikovali po svoji domišljiji.

Igro smo nadaljevali na igrišču. V peskovniku smo črke risali na mivki, v naravi pa smo jih oblikovali z vejicami in listki. Otroci so prišli do ideje, da oblikujemo lutke – črke iz naravnega materiala.

Slika 6: Lutka – črka A pozdravi prijateljico Z

Slika 7 in Slika 8: Oblikovanje črk s telesi

Slika 9: Sestavljanje črk z lesenimi kockami

Slika 10: Risanje črk na potki, na sprehodu

EVALVACIJA

Prepoznavanje prvega glasa se je zdelo otrokom zanimivo in jim ni delalo težav. Igra s plesom je bila tudi zame izziv. Nisem mogla predvideti, ali bom dovolj motivirala otroke za izražanje s plesom. Skupina, ki je oblikovala črke s telesi, je najprej oblikovala črko M. Otroci so jo prepoznali, jaz pa sem jim jo predstavila s plesom. Prepletla sem prste na rokah, jih položila na prsi, dvignila komolce in se počasi vrtela po prostoru. Dvigovala sem se na prste in počepala ter ob tem dvigala in spuščala komolce. Otroci so z zanimanjem in brez besed opazovali. Pri naslednji črki so sodelovali in si gibe izmišljali sami. Ves čas so me opazovali, vendar me niso vedno posnemali.

Otroci, ki so oblikovali črke s telesi, so bili glasni in živahni. Dovolili so, da jih vodi vodja skupine in odloča, kako se bodo postavili. Vodja je izbiral tudi naslednjega vodjo. V tej vlogi so se preizkusili vsi iz skupine.

Pri plesu so bili bolj tihi in osredinjeni na izvedbo usklajenih gibov. Plesali so počasi in kratek čas. Opazovali so drug drugega; nekateri so imeli tremo in so pokazali le nekaj gibov. Najraje so oblikovali in izbirali prve črke svojega imena. Bilo jim je zanimivo, čeprav pri prepoznavanju niso bili vsi enako uspešni.

Otroci, ki so meli težave s koordinacijo pri drugih dejavnostih, so tudi pri tej igri imeli nekaj težav.

9.4 Lutke iz naravnega materiala

CILJI:

- spoznati in poimenovati drevesa;
- izdelati lutko – črko iz naravnega materiala;
- povezati prve glasove v besedah z ustvarjanjem črk.

Medpodročne povezave: narava, jezik, umetnost

POTEK DEJAVNOSTI

Lutka – črka D je prebrala pravljico iz knjige Dežela črkarij Ljubice Rijavec. Zgodba pripoveduje, kako so črke zbežale v gozd in se tam igrale. Predlagala sem, da se gremo tudi mi igrat v bližnjo okolico. Dogovorili smo se, da bomo za igro uporabili različne liste in vejice. V naravi smo ugotavljali, katere spremembe lahko opazimo na drevesih glede na letni čas. Prepoznavali, poimenovali in otipavali smo debla dreves. Odpadle dele drevesne skorje smo pobirali in shranili v košaro. V naravo smo hodili več dni. Vsakokrat smo našli nekaj novega. Zbirali smo zanimive oblike vejic in raznobarvne liste. Vedno smo poimenovali drevo, pod katerim smo se igrali. Plesali smo, rajali, se lovili in sestavljali črke iz vejic in listja. Oblikovali smo mravljišča, čudežne preproge in škratove hišice.

Nabrane vejice, listje in drevesne skorjice smo prinašali v igralnico. Zbirali smo ideje in predloge, kako bi z njimi oblikovali lutke črke. Otroci so predlagali, da iz kartona izrežemo prve črke posameznega drevesa (L – lipa, K – kostanj, J – javor, H – hrast, B – breza). Črko L smo oblepili z listi in vejicami lipe. Črko H smo polepili z listi, lubjem, želodi in z vejicami hrasta. Črko K smo polepili s kostanji, z ježicami in listi kostanja. Vsaka črka je bila izdelana iz materiala pripadajočega drevesa (J – javor). Otroci so imeli ponujen ves material, ki smo ga nabrali. Odločali so se, ali bodo izdelali lutko – črko ali prosto ustvarjali.

Naravni material nam je pomagal zbirati lutka – črka D. Spodbujala nas je k opazovanju in ugotavljanju, katere spremembe se dogajajo glede na letni čas. Dejavnost je trajala več dni. Otroci so se naučili prepoznati drevesa po listu, skorji in po plodu. Lutke so uporabljali pri ustvarjanju gledaliških iger.

Slika 11: Lutka – črka D
pripoveduje zgodbo

Slika 12: Lutke iz naravnega materiala

Slika 13: Ustvarjanje s paličicami,
z želodi

Slika 14: Igra v naravi s paličicami

EVALVACIJA

Lutka je najprej imela vlogo motivirati otroke, da so spoznavali spremembe na drevesih glede na letni čas. Spremljala nas je na prehodu in dejavnostih v naravi. Dežurni otrok je skrbel, da smo jo vedno vzeli s seboj. Nosil jo je tako, da je opazovala okolico. Med igro jo je postavil na tla, saj je imela roke in čevlje na nogah. Pri opazovanju dreves so otroci ugotavljali spremembe in jih zapisovali v igralnici na koledar. Risali so odpadle liste in jih različno pobarvali. Barve listov dreves so primerjali med seboj. Ugotovili so, da ima breza vse liste že porumenele, hrast pa zelene, rumene in rjave. O spremembah v naravi so se otroci pogovarjali tudi doma. Znanje, ki so ga pridobili v vrtcu, so prenašali domov in nasprotno. V vrtcu smo drevesa in oblike listov poiskali na internetu in v knjigah o drevesih. Primerjali smo velikost dreves in obliko drevesne skorje. Značilnosti o drevesih, ki smo jih našli v literaturi, smo zapisali na kartončke. Nato smo jih razporedili k nabranemu naravnemu materialu posameznih dreves.

Iz zbranega materiala (listi, vejice, drevesna skorja) je večina otrok želela izdelati lutke – črke. Iz brezovega materiala so izdelali lutko – črko B, ki je začetni glas besede breza. Enako so bile izdelane vse preostale lutke črke.

Z izdelovanjem lutk (striženje, trganje, lepljenje, sestavljanje) in igro v naravi (lomljenje in nabiranje vejic, nabiranje listkov, plodov in drevesne skorje) so otroci razvijali ročne spretnosti. Ob igri z izdelanimi lutkami in s pridobljenimi informacijami so širili znanje in bogatili besednjak. Lutka – črka jih je spomnila in pomagala, da so znanje o drevesih ozavestili in si veliko zapomnili. Predmeti in naravni materiali so bili čudovito sredstvo za igro, ustvarjanje in za učenje. Otroci so se navajali na opazovanje v naravi. Uporabljali so vsa svoja čutila in se veliko naučili.

Pri romskem otroku sem opazila, da so bile dejavnosti, povezane z igro v naravi in nadaljevanjem v igralnici, zelo učinkovite in primerne. Pripovedoval je o izkušnjah iz domačega okolja – kako je doma nabiral kostanj, želod in cvet lipe. Plodove je prepoznaval in jih večkrat uporabil za igro. Z vejicami je bil bolj ustvarjalen in samostojen. Opazila sem, da je bil otrok med igro z naravnim materialom bolj sproščen, želel se je igrati. Z igračkami in s kockami, ki so mu bile vsakodnevno na voljo, pa se pogosto ni želel in znal igrati. Potreboval je veliko vzgojiteljske spodbude in skupne igre.

9.5 Dežela pisanih črk

CILJI:

- otrok striže izbrano črko in sličico;
- razvija prstne ročne spretnosti;
- izdelava in animira lutko na paličici;
- oblikuje plakat.

Medpodročne povezave: gibanje, umetnost, jezik, matematika

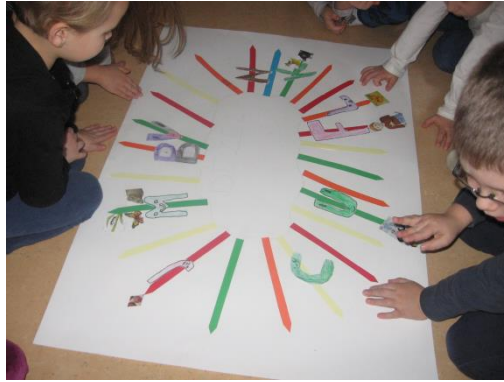
POTEK DEJAVNOSTI

V igralnico sem prinesla lutko – črko V. Bila je izdelana iz blaga različnih barv. Otroke je spraševala, kakšne barve so na njeni obleki. Barve so poimenovali in poiskali začetni glas (V – vijolična, B – bela ...). Lutki so bile vse barve vseč. Želela je, da ji otroci naredijo dom in prijateljice črke.

Odločili smo se, da izdelamo plakat in lutke ter da ustvarjanje nadaljujemo v dveh skupinah. Za plakat sem otrokom pripravila in ponudila različne revije, barvni papir, lepilo, škarje, barvice in velik bel list.

Drugi skupini sem dodala tulce, škatlice, trakove, lončke, folijo. Na policah so imeli možnost izbirati tudi drugi material. Na plakatu smo ustvarili dom v obliki sonca. Nalepili smo petindvajset žarkov različnih barv. Povezovali smo črke in sličice. Črka je bila začetni glas predmeta na sličici.

Izbirali smo tudi ime za nastali plakat. Otroci so imeli več različnih idej. Predloge smo zapisovali in se na koncu odločili za ime. Prevladalo je večje število predlogov. Plakat je dobil ime Dežela pisanih črk. Otroci druge skupine so ustvarjali lutke. Samostojno so izbirali in odločali o materialu, obliki, velikosti in o tehniki izdelave. Nastale so različne lutke – črke, prstne, ročne lutke in lutke na paličici.

Slika 15: Plakat – Dežela pisanih črk

Slika 16: Lutke – črke iz Afrike

Slika 17: Lutke pri igri z lesenimi kockami

Slika 18: Srnica in lutka T sta oživeli

Slika 19: Deček izdeluje vesoljca

Slika 20: Deklica lutki riše oči

Slika 21: Lutke v postopku izdelave

EVALVACIJA

Zastavljeni cilji so bili v celoti doseženi. Motivacija je bila dovolj velika. Otroci so se z veseljem odločali za sodelovanje. Izbirali so lahko med igro po kotičkih, ustvarjanjem in izdelavo plakata. Nastal je pisan plakat, ki so ga otroci poimenovali Dežela pisanih črk. Črke so otroci raje risali sami in strigli, kot da bi samo strigli že narisane.

Z velikim zanimanjem sem opazovala deklici, ki sta spretno izdelali svojo lutko in pozneje na nevsiljiv način pomagali prijateljem. Pri ustvarjanju jih nisem usmerjala. Spodbujala sem jih, da so izrazili svoje ideje in domišljijo. Izbirali so število sličic in jih nalepili k pripadajoči črki. Nekateri so izbrali eno veliko, drugi dve ali tri manjše. Črke so bile različne, niso se podvajale. Pri delu in iskanju sličic so si pomagali. Niso bili nestrpni, počakali so in upoštevali dogovore. Žarke so razporedili tako, da je bilo dovolj prostora za vse črke. Med ustvarjanjem so se pogovarjali in se zabavali ob iskanju besed na določen glas. Bilo je veliko smešnih rim, ki so se jih sami domislili ali jih je nanje spomnila sličica, da so jo lažje oblikovali. Npr. C – cmera, J – jera, M – mačka, T – tačka, K – klopotaćka. Nastal je pisan plakat z abecedo in s sličicami.

Prinesla sem lutko – črko V k plakatu ter z njo na šaljev način pozdravila vse črke in pohvalila delo otrok. Bili so ponosni in želeli so plakat postaviti na vidno mesto. Izbrali smo primeren prostor in višino. Pozneje so se ob njem igrali z lutkami. Nekateri so me posnemali, drugi so bili prav posebno ustvarjalni ali so peli ali govorili izmišljeno besedilo. Na lutko so prenesli veliko pozitivne energije.

V drugi skupini so otroci risali na karton, obrisovali predmete in prerisovali črte, da so oblikovali željeno črko. Narisano so izstrigli in jo pobarvali ali polepili s papirjem. Dodali so

ji paličico. Nastale so tudi ročne lutke z osnovo iz tulca. Na tulec so narisali oči, usta in ušesa ter dodali obleko iz blaga in papirja. Volno in rafijo so uporabili za lase. Še nedokončane lutke so nosili po igralnici, jih pokazali prijateljem in jih že oživljali. Lutke so bile različno izdelane. Nekatere so imele veliko dodatkov, druge so bile skromnejše, ker se je izdelovalcem mudilo k animaciji v kotiček, namenjen igri z lutkami.

Nekateri otroci so si ustvarili gledališče na mizi z materialom za lutke. Pokončno so postavili škatlo, jo pokrili in nastal je oder. Lutke so predstavljale kraljične, srnice, ladje, letala, deklice, dečke ... »Avionom« in ladjam so dodajali črki a in l. Ob igri z njimi so se otroci zabavali, bili so zelo sproščeni, sklepali so nova prijateljstva. Pozorni so bili na različne podrobnosti (gumbe, krone, kitke ...). Večina lutk je imela oči in usta, nekatere so imele tudi roke in noge.

Pri izdelavi obleke so me prosili za pomoč. Med seboj so si držali blago ali vrvico pri striženju, drug drugemu svetovali pri izdelovanju, povabili prijatelja, da skupaj ustvarjajo. Bilo je veliko skupnega načrtovanja in dogovarjanja. Pozneje se je razvila simbolna igra, ki se je pogosto ponavljala v naslednjih dneh.

Otroci so tudi sami pripravili lutkovno predstavo. Uporabili so lastne narejene lutke – črke. Razdelili so si vloge, pripravili prostor, se pogovarjali in oblikovali navodila, kako se vedemo v gledališču. Igrali so štirje otroci. Eden izmed igralcev je imel najprej vlogo napovedovalca. Igrali so izmišljeno zgodbo o črkah, ki so pripotovale iz Afrike. Vsebino so si sproti izmišljevali. Igralci so se menjavali in si sposojali lutke. Vsebine se niso ponavljale.

9.6 Pravljica Zajček UH

CILJA:

- otrok se igra s senco;
- eksperimentira z lutko na paličici.

Medpodročne povezave: umetnost, narava, jezik

POTEK DEJAVNOSTI

Izdelala sem transparentne lutke iz prosojnega materiala. Z njimi sva z vzgojiteljico s pomočjo grafoskopa in interaktivne table uprizorili zgodbico o zajčku Uhu. Po nastopu sva lutke, grafoskop in interaktivno tablo prepustili otrokom. Nekateri so želeli manipulirati s

senčnimi lutkami, drugi so se odločili za raziskovanje sence svojega telesa. Večina otrok je najprej posamezno eksperimentirala, potem so se združevali v pare ali manjše skupine. Treba se je bilo usklajevati in dogovarjati, kar jim je zelo dobro uspevalo. Preostali, ki niso prišli na vrsto, so brez protesta mirno sedli na blazinice in opazovali prijatelje. Pozneje so se zamenjali. Otrokom je bilo zanimivo opazovati velikost senc. Kadar je bila senca velika, so opazovalci in tisti, ki so jo ustvarili, spremembo pospremili z glasnim navdušenjem in začudenjem.

Dejavnost s senčnimi lutkami smo nadaljevali v igralnici. Otrokom sem pripravila stojalo, belo rjuho in ročno svetilko. Dala sem jim možnost, da sami organizirajo, ustvarjajo in eksperimentirajo z lutkami in drugimi pripomočki. V drugem kotičku sem pripravila material za izdelavo senčnih lutk. Uporabili so kartončke in prosojno folijo. Lutkam so dodali leseno palico. Nastale so lutke z motivi iz zgodbe in take, ki so izhajale iz domišljije otrok. Nastalo je tudi veliko senčnih lutk črk.

Slika 22: Lutke – črke in njihova senca

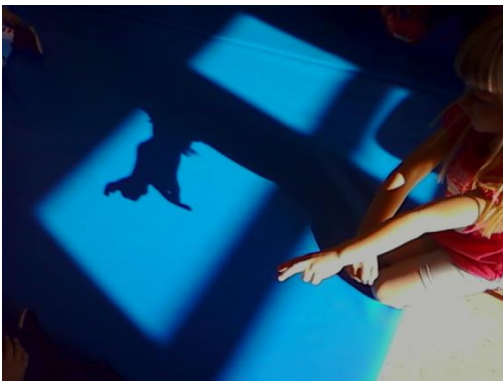
Slika 23: Barvne senčne lutke iz zgodbice

Slika 24: Igra s sencami na igrišču

Slika 25: Igra s sencami na interaktivni tabli

Slika 26: Igra s sencami ob sončnem vzhodu

Slika 27: Improvizirano senčno gledališče

EVALVACIJA

Z izdelanimi lutkami sva z vzgojiteljico otrokom predstavili zgodbico na nekoliko drugačen način, in sicer na interaktivni tabli. V našem vrtcu smo se z njo srečali prvič. Otroci so z velikim zanimanje poslušali in spremljali gibanje lutk. Lutke so bile barvne, saj so bile iz prosojnega materiala.

Po našem nastopu sva otrokom omogočili, da še oni poskusijo manipulirati z lutkami na grafoskopu in tabli. Hitro in korektno so se dogovorili, kako se bodo igrali. Tisti, ki niso prišli na vrsto, so sedli na blazine, opazovali ustvarjanje prijateljev in čakali na svoj nastop. V začetku so posamezno ustvarjali in eksperimentirali. Kadar so preizkusili svoje individualne spretnosti, so kmalu poiskali par, s katerim so komunicirali in ustvarjali po zgodbi ali po lastni domišljiji. Z vzgojiteljico sva morali opozarjati na menjavo, za katero so se dogovorili.

Velikost in višina postavljene table sta omogočali, da so otroci videli svojo senco v naravni velikosti. Z gibanjem so ustvarjali različne sence. Raziskovali so položaje delov telesa, celotnega telesa in nastale sence. Otroci so ugotovili, da se s premikanjem spreminja velikost sence, da je senca telesa črna, senca lutk barvna zaradi prosojnega materiala in da senco ustvariš, če imaš svetlobo. Dogajalo se je, da so telesa prekrivala lutke in da so se večkrat opozarjali, vendar brez jeze in agresivnosti. Med seboj so se tudi opozarjali, kadar je bila katera izmed lutk narobe obrnjena.

Dejavnost je bila otrokom zanimiva, tako da smo jo nadaljevali še naslednjih nekaj dni. Eni so šli v multimedijško sobo, drugi pa so ustvarjali v posameznih kotičkih v igralnici. Otroci, ki so uporabljali rjuho in svetilko za nastajanje senčnih lutk in podob, so se pogosto igrali v dvoje ali troje, redko v večji skupini. Stojalo in platno je bilo veliko manjše od table. Prednost rjuhe je bila, da so se lahko za njo skrili in počenjali stvari, ki jih mogoče v drugi situaciji ne bi. Za nastajanje senc so uporabljali različne predmete, že narejene lutke in lutke iz prosojne folije, ki so si jih naredili po zgodbi Zajček Uh. Največkrat so posegali za ploskimi lutkami. Pogosto so svetilko premikali, da so dobivali različno obliko in velikost sence. Posamezniki niso dovolili, da se svetilka premika, ker jih je to motilo. S svetilko, z rjuho in lutkami so si ustvarjali intimen prostor (pod mizo, za omaro), v katerem so sproščali svojo domišljijo. V teh prostorih je bila komunikacija najučinkovitejša.

S sencami smo se pogosto igrali ob sončnem vzhodu, ki je bil vedno lepo viden skozi naše okno, čez dan pa tudi zunaj na igrišču. Nastajale so podobe petelina, zajčka, psa, ptice, volka, mravlje, pajka, gosenice itn.

Otroci so vidno napredovali pri manipuliranju z lutkami, bili so spretnejši in vse bolj ustvarjalni na vseh področjih, kot so: govor, gibanje, prepoznavanje črk, ustvarjalnost, povečana domišljija, več idej in pobud, bili so samozavestnejši, agresivnost je zamenjala ustvarjalna tekmovalnost.

9.7 Črke, ples in petje

CILJA:

- usvajanje osnovnih prvin plesnih iger;
- usvajanje osnovnih gibalnih konceptov.

Medpodročne povezave: gibanje, matematika, umetnost, jezik, družba

POTEK DEJAVNOSTI

Doma sem sešila lutko – črko I. Lutko – črko O je prinesel deček. Sešita je bila iz mehkega blaga. Imela je izvezene oči in usta ter žep na hrbtni strani. Oživela sem ju in zapela pesmico Izidor ovčice pasel (ljudska). Z njima sem v ritmu plesala. Lutka O je plesala v krogu, lutka I pa je korakala štiri korake naprej in štiri nazaj. Na tla sem s kredo narisala krog, črto in smer gibanja. Povabila sem otroke, da skupaj zaplešemo. Plesali, vrteli in korakali smo po črtah. Ob gibanju smo prepevali pesmico. Gibe smo združili s petjem in oblikovali ples ob besedilu. Med plesom so si otroci menjavali lutki. Držali so ju na različne načine, visoko dvignjeno, spuščeno, v naročju in pod pazduho. Lutko – črko O so si nekateri kar nataknili na roko. Med plesom so ves čas opazovali lutko; posvečali so ji več pozornosti kot gibom. Deček, ki je želel imeti proste roke, si je lutko črko I zataknil za pas na hlačah.

Slika 28: Učenje plesa in pesmice z
lutkama

Slika 29: Nastop na odprtju prizidka
vrtca

Slika 30: Belokranjska
narodna noša

Slika 31: V muzeju v Semiču

EVALVACIJA

Lutko – črko O, ki jo je nenapovedano prinesel deček v vrtec, sem vključila v že načrtovano dejavnost. Uporabila sem jo za motivacijo pri plesu in gibanju v krogu. Pozneje je dobila še dodatne vloge in bila otrokom v veliko pomoč. Povedala sem, da nam bo pomagala, da se bomo naučili plesati in peti novo ljudsko pesmico. Obliko črk O in I sem narisala na tla. Otrokom sem povedala in pokazala, kako bomo plesali. Plesali in korakali smo po črtah in ob plesu šteli korake. Spoznavali smo pojme naprej, nazaj, levo in desno ter se orientirali v prostoru. Ko smo oblikovali plesne korake, so otroci imeli možnost, da si za par izberejo lutko – črko. V začetku smo plesali v igralnici, pozneje v telovadnici. Ves čas sta nas spremljali lutki, z nami sta plesali ali nas opazovali. Naučili smo se pesmico in ples. Z naučenim smo se predstavili in nastopali na prireditvi ob odprtju prizidka vrta Ugotavljam, da sta lutki pripomogli k motivaciji otrok za učenje plesa in pripravi na nastop. Ves čas sta nas spremljali. Deklica je razmišljala, da bosta pomagali, če se bodo zmotili ali pozabili besedilo.

Prepričana sem, da so bili otroci ob lutkah O in I samozavestnejši in bolj sproščeni. Bili sta jim v oporo; verjeli so, da jim pomagata. Imeli so občutek, da sta lutki prevzeli vlogo vzgojiteljice. Ljudska pesem nas je spodbudila, da smo dejavnost razširili in spoznali ljudske kostume. Obiskali smo muzej v svojem kraju in si pri folklorni skupini izposodili narodno nošo. Pomerili smo jo, jo spoznali in poimenovali dele oblačil. Na obisk smo povabili dečka iz petega razreda, ki nam je pesmico Izidor ovčice pasel in druge ljudske otroške pesmi zaigral na harmoniko. S pomočjo lutk smo urili ravnotežje in koordinacijo (se kotalili, vrteli, valjali ...).

9.8 Sestavljamo črke

CILJI:

- spoznavanje izrazov za geometrijske pojme: ravno, poševno, navpično, vodoravno, rob, vogal;
- razvijanje natančnosti in vztrajnosti;
- razvijanje fine motorike.

Medpodročne povezave: matematika, gibanje, umetnost, jezik

POTEK DEJAVNOSTI

Z lutko – črko R sem otrokom povedala izmišljeno zgodbo, kako so se iz črt rodile različne črke.

Živele so sestre – poševna, zvita in pokončna črta. Igrale so se, lovile, se med seboj dražile in dokazovale, kaj katera zmore. Ko so se združile, so oblikovale različne črke in like. Ugotavljale so, katera črka potrebuje katero črto. Najbolj so bile vesele, kadar je ena sama oblikovala celo črko. Ob pripovedovanju sem ponazarjala igro črt z barvnimi žicami namenjenimi za igro.

Otrokom sem ponudila vrvice, trakove in žico, da so se preizkusili v oblikovanju. Najprej so sestavili obliko lutke, ki jim je pripovedovala izmišljeno zgodbico. Nato so si prinesli še vse že narejene lutke črke. Gledali so jih in enake oblikovali s ponujenim materialom.

Nadaljevali so igro po koticčkih. Sami so izbrali primerna sredstva, s katerimi so lahko ustvarjali. Na izbiro so imeli igrače, slano testo, papirnate trakove, volno in plastelin. Med seboj so se dogovarjali, material sponožali in menjavali. Želeli so, da z lutko – črko R pogledam oblikovano črko in se z njimi malo poigram. Lutka je opisala njihovo delo in jih prepoznavala. Pohvala je bila spodbuda za nadaljevanje. Igro smo nadaljevali in nadgradili z dejavnostjo v telovadnici. Črke smo oblikovali z velikimi palicami in raznobarvnimi klobučki za telovadbo.

Slika 32: Igra s trakovi blaga

Slika 33: Oblikovanje črk z duplo kockami

Slika 34: Oblikovanje črk iz slanega testa

EVALVACIJA

Otroci so opazovali lutko med pripovedovanjem. Zanimivo jim je bilo, ko so si sestre črte nagajale in se dražile. Opazovali so položaje črt, ki sem jih ponazarjala z žico. Ko so se igrali, so ugotavljali razliko pri oblikovanju žice, vrvice in trakov iz blaga. Največ so uporabljali žico. Bila je ovita z mehkim in za otip prijetnim materialom. Ustvarjali so različne oblike, ne samo črke. Nastajale so podobe z rokami in nogami. Trije dečki so sestavili robote, vesoljce in stroje z antenami. Trakovi in vrvice, ki sem jih pripravila za igro, so imeli različno polnilo, ki je pogojevalo oblikovanje. Trakovi z žico so se oblikovali drugače kot trakovi s paličico, z vato ali s semeni. Spoznavali smo geometrijske pojme, tako da smo jih pri oblikovanju poimenovali. Črke, ki so nastajale, so se navezovale na vsebino zgodbe (P – poševna, Z – zvita, V – vodoravna ...).

Ponudila sem možnost, da si otroci sami izberejo sredstva za oblikovanje. Pri igri po kotičkih so pokazali veliko ustvarjalnost. Za ustvarjanje so si izbirali kocke, lesene ploščice, volno,

krpice blaga, šale, rute, navijalke, tulce in slano testo. Bili so radovedni, kaj se dogaja v drugih koticčkih. Hodili so iz koticčka v koticček, poročali, kaj se tam dogaja, ali samo opazovali delo prijateljev.

Med opazovanjem igre sem opazila, da niso posnemali črt iz izmišljene zgodbe, ki so se med seboj dražile. Sami so nesebično pohvalili vsakega, ki je ustvaril kaj lepega. Opazili so vsak izdelek, ki je bil malo drugačen ter je vseboval več različnih sredstev in detajlov. Občutiti je bilo medsebojno spoštovanje, sprejemanje idej in izdelkov prijateljev. Pozorni so bili na odzive in vedenje prijateljev, lutk in vzgojiteljice.

Pri dejavnostih, ki so se nadaljevale v telovadnici, so prišli do izraza posamezniki. Imeli so veliko prostora in možnost, da so izrazili svojo domišljijo. Črko so oblikovali s pripomočki za telovadbo. Uporabili so barvne, plastične palice, tulce, stožce, kocke, klobučke in žoge. Do izraza so prišli otroci, pri katerih je gibanje močno področje. Dobro so se orientirali in izogibali drug drugemu. Najprej so ustvarjali individualno, pozneje pa so si poiskali par ali še večjo skupino otrok. Pri vseh aktivnostih sem opazila veliko strpnosti in tolerance.

9.9 Cicibralec

CILJI:

- otrok pridobiva pozitivni odnos do literature;
- se uči samostojno pripovedovati;
- spoznava, da vsi – odrasli in otroci – pripadajo družbi in so pomembni.

Medpodročne povezave: jezik, družba

POTEK DEJAVNOSTI

Vključili smo se v projekt Cicibralec. Na prvem roditeljskem sestanku sva ga z vzgojiteljico predstavili staršem. Dogovorili smo se, da si otroci knjige izposojajo v vrtčevski, ljudski knjižnici in uporabijo knjige, ki jih imajo doma. Knjigo s starši berejo in pregledajo ter se ob njej pogovorijo. Starši naslov in avtorja brane knjige zapišejo, otroci pa narišejo risbo in si tako delajo zbirnik branih knjig. V vrtcu predstavijo vsebino knjige. Otrokom bodo pomagale lutke in lutke – črke, ki jih bodo ob pomoči staršev izdelali tudi doma. Pomagale bodo pri pripovedovanju, poslušanju, branju, pisanju, pri premagovanju treme in tam, kjer bodo to otroci želeli.

Ko smo spoznali še lutki – črki C in B (cici, bralec), sta lahko ti pomagali otroku pri pripovedovanju. Pripovedovalec se je odločil, kako mu bosta pomagali, kaj bosta počeli med pripovedovanjem, in imel je možnost, da si ju je izposodil za domov.

Slika 35: V vrtčevski knjižnici

Slika 36: Deklica pripoveduje z
lutko – črko M

Slika 37: Lutke – črke A, C in B v
rokah otrok

Slika 38: V telovadnici

Slika 39: Priprava lutk za izposajo

EVALVACIJA

Otrokom sva z vzgojiteljico opisali in razložili, kako si bodo pridobili priznanje Cicibralec. S posebnim vozilom, z zabojem na kolesih, sem v igralnico pripeljala lutki – črki C, B – ter knjige. Posameznik si je eno izbral in si jo izposodil za domov. Lutka – črka C je pri tem pomagala. Naslov izposojene knjige in ime izposojevalca sem zapisovala v poseben zvezek. Otroci so narekovali svoje ime in priimek. Izposojeno knjigo so imeli doma toliko časa, da so jo lahko večkrat prebrali.

Staršem sva predlagali, da posamezno knjigo večkrat berejo. Berejo lahko na več načinov. Starši naj dovolijo, da otrok aktivno sodeluje. Uporabijo naj tehniko dialoškega branja, za katero je značilno menjavanje vlog. Otrok se bo lahko preizkusil v vlogi poslušalca in pripovedovalca. To mu bo v veliko pomoč, ko bo samostojno pripovedoval v vrtcu.

Vsebine zgodb so povezovali z dogodki iz vsakdanjega življenja. Otroci so pripovedovali, kako so doma brali. Knjige so gledali in listali skupaj. Največkrat so sedeli staršem v naročju in listali liste. Samostojno in skupaj s starši so obnavljali zgodbe, prepoznavali črke, jih primerjali z lutko – črko in se veliko pogovarjali. Otroci so prepoznavali črke ter povezovali glas in narisano črko. Tako so straši spodbujali razvoj porajajoče se pismenosti.

Te dejavnosti so vplivale na izrazit napredek na govornem področju in samopodobi. To se je še posebej pokazalo pri otrocih, ki so bili na začetku tihi in ki niso bili prepričani vase. Pozneje so nekateri samostojno prepisovali naslove in se samostojno podpisali. Do konca projekta so se že vsi otroci samostojno znali podpisati. Lutka je pri vseh odigrala pomembno vlogo. Bila je gotovo zelo dobro vzgojno sredstvo.

Pri tej dejavnosti so imeli pomembno vlogo starši. Nekateri so otroku knjigo brali večkrat, se z njim pogovarjali, kar se je odražalo pri otrokovem pripovedovanju v vrtcu. Ob izposojanju in navajanju na pravilno uporabo knjige smo se o njej veliko naučili. Nekatero otroke je spodbudilo, da so začeli obiskovati ljudsko knjižnico in si izposojati knjige. Pripovedovali so, da lutko – črko vzamejo s seboj, kadar gredo v knjižnico. Otroci so bolj sproščeno pripovedovali o vsebini knjige, kadar jim je pomagala lutka – črka. Lutke – črke so motivirale otroke in starše, da so jih izdelovali tudi doma. Uporabljali so različne materiale. Nastajale so zanimive lutke in lutke črke. Vidne so bile starševska iznajdljivost, ustvarjalnost in pripravljenost za sodelovanje. Otroci so si lutke med seboj menjavali in izposojali za domov. Gotovo se je zaradi lutk pri večini otrok povečalo zanimanje za branje knjig.

9.10 Uganke in izštevank

CILJA:

- otrok prepozna, uživa in se zabava v nesmiselnih zgodbah, rimah, različnih glasovnih in besednih igrah, šalah ter pri tem doživlja zvočnost in ritem zvokov, besed in stavkov;
- otrokovo doživljanje izkušnje pripadnosti skupini.

Medpodročne povezave: jezik, družba

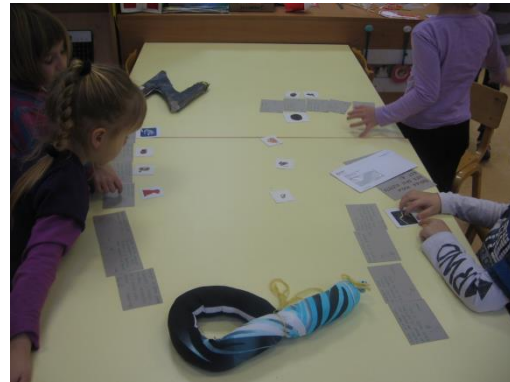
POTEK DEJAVNOSTI

Narejenih smo imeli že veliko lutk – črk in drugih lutk. Otroci so jih uporabljali pri igri in drugih dejavnostih. Dodeljevali so jim različne vloge in naloge. Morale so pomagati pri urejanju igralnice, z njimi so hodile na sprehode, obiske, vsakodnevno so sodelovale v gledaliških predstavah. Pomagale so jim pri družabnih igrah. Držali so jih v naročju ali jih postavili k mizi. Z njimi so premikali sličice pri iskanju parov. Vključevali so jih v reševanje konfliktov. Lutka je imela v rokah otroka, ki ni bil vključen v igro, vlogo mediatorja.

Pripravila sem nekaj znanih izštevank in eno novo izštevanko – Burja piha (Bitenc, J.) ter uganke. Otrokom sem rekla, da si vsak izbere eno lutko – črko, s katero bo reševal uganke. Z izštevanko si bo pomagal izbrati otroka ali lutko za pomoč. Vsak otrok je imel svojo lutko, ki jo je animiral in z njo igral oz. reševal uganke. Z novo izštevanko sem določila, katera lutka – črka (otrok) bo prva reševala uganke. Imeli so možnost, da rešitve poiščejo posamezno ali si izberejo prijatelja za pomoč. Ko otrok reši uganke, izšteje naslednjo lutko – črko (otroka). Pozorna sem bila, da so vsi otroci dobili možnost sodelovanja. Reševali smo uganke o hrani, poklicih, pojavih in o delih človeškega telesa. Uganke so bile zapisane na kartončkih.

BURJA PIHA

Burja piha čez gore, dežek pada na polje.
Sonce se skozi veje smeje, veter pa oblake šteje:
en, dva, tri, pojdi ven ti!
(Janez Bitenc)

Slika 40 in Slika 41: Lutke – črke pri reševanju ugank

Slika 42: Tako smo sestavili besedo

EVALVACIJA

Otroci zelo radi rešujejo uganke. Redno jih preberemo v otroških revijah in se jih skušamo spomniti sami. Načrtovala sem drugačno obliko igre, pri kateri so bile vključene lutke – črke. Otroci so se skrili za lutko in bolj sproščeno ugibali. Svoj nepravilni odgovor so prenesli na lutko; tako jim je ona zmanjšala njihovo zadrego. Pogovarjali so se med seboj kot črke. Otroci so govorili: »P, saj to znaš, nekaj, kar se zaveže.« (pentlja); »Spomni se, miška ga odnese!« (zob); Kaj mijavka?« (muca); »Kupimo jo v trgovini.« (obleka). Poudarjali so glas lutke, ki je reševala nalogo. To je bila dobra vaja za tiste, ki slabše izgovarjajo nekatere glasove. Za krajše odgovore (npr. zob) so otroci, ki so znali sestaviti to besedo, poklicali prijatelja kar po imenu in ga spodbujali, da lutko – črko Z položi na tla, enako drugega s črko O in še tretjega s črko B. Pri prihodu v krog so se črke oglasale. Po končani dejavnosti so nekateri otroci želeli še naprej reševati uganke.

Deklica se je domislila in pripravila kartončke. Povedala je, da želi vsako svojo rešitev uganke narisati na posamezen kartonček. Shranjevala jih je, poiskala ustrezno lutko – črko, s katero je ponazorila prvi glas rešitve uganke, in sproti preštevala. Ponosna je bila na število narisanih rešitev in to povedala prijateljicam, ki so se igrale v drugih kotičkih.

Druga deklica si je prinesla črke, izstrižene iz revij. Z njimi je sestavila besedo, ki je bila rešitev uganke. Podobno je poskušala sestaviti isto besedo z lutkami – črkami. Pri tem si je manjkajoče črke sposodila od prijateljev. Pri sestavljanju oz. polaganju črk v določeno zaporedje je lutke animirala (npr. »jaz sem PPP, jaz sem OOOOO, jaz sem pa ŽŽŽŽ, zdaj sem pa polž«). Pomagali smo ji lutka, jaz in otroci, ki že poznajo vse črke. Dejavnost je bila zanimiva tudi za otroke, ki so se igrali drugje. Prihajali so in opazovali igro. Otroci, ki so izbrali to igro, se z njimi niso želeli menjati. Zamenjali so se šele naslednji dan. Pri dejavnosti je bilo opaziti pozitivno tekmovalnost, vztrajnost in hkrati medsebojno pomoč. Pokazala se je izvirnost posameznikov pri izbiri sredstev in načinu igre. Določeni otroci so imeli daljši čas zanimanje za igro. Zbrali so skupino, načrtovali potek igre in izbrali prostor.

Izbirala in zastavljala sem uganke, ki so se navezovale na zdravje. Želela sem spodbuditi otroke, da bi načrtovali dejavnosti, s katerimi bi spoznavali zdravo prehrano, a so otroci razmišljali drugače. Zadnji sklop ugank je bil o delih človeškega telesa. To je spodbudilo deklico, da se je spomnila, da se z mamo fizioterapevtko o kosteh veliko pogovarjajo doma. Dogovorili smo se za njen obisk, saj je sodelovanje s starši vedno dobrodošlo. Iniciative otrok so v veliko pomoč vzgojitelju in izziv pri načrtovanju dejavnosti. Napredek pri otroku je veliko večji, če izhajamo iz njegovih pobud in idej.

Lutke – črke, še posebej lutka – črka K, ki je bila naša maskota projekta Kaj je knjiga, nam je pomagala skupaj z drugimi lutkami spoznati, o čem vse pišejo knjige. Tako nam je prišla, ko smo govorili o kosteh, prav ideja deklice, da povabi svojo mamico fizioterapevtko. Hoteli smo odgovor na zastavljeno raziskovalno vprašanje, ali v knjigah piše kaj o kosteh. Lutke so bile vedno prisotne pri vseh dejavnostih. Z njimi je bilo veliko lažje povezati dejavnosti med seboj. Tako so si otroci hitreje zapomnili črke in njihovo izgovarjavo. Črke, povezane v besedo, so jim bogatile besednjak.

9.11 Naše telo

CILJI:

- otrok spozna, da imajo živa bitja, predmeti in snovi v domišljijem svetu tudi lastnosti, ki jih v naravi nimajo;
- spozna, kako se lahko varuje pred poškodbami;
- v igri uporablja preproste pripomočke, animira igrače, lutke in predmete.

Medpodročne povezave: narava, umetnost

POTEK DEJAVNOSTI

Na polici sta bili lutki – črki, ki smo ju med igro poškodovali. Lutki – črki Š je odpadla strešica. Vsi vznemirjeni so ugotovili, da ima lutka resne poškodbe. Odpadla ji je glava, poškodovani so bili možgani. Lutki – črki P se je strgala obleka na trebuhu. Za obe so bili v velikih skrbeh. Takoj so bili pripravljene pomagati in so pritekli k meni po pomoč. Otroci so predlagali, da pokličemo zdravnika.

Pripravila sem sredstva za simbolno igro zdravnika (povoje, oblačila, »injekcije«, stetoskop, merilec krvnega tlaka, beležko, recepte, svinčnike, šivanko, sukanec, škatlice od zdravil ...). Prevezela sem vlogo zdravnice. Usta sem si zaščitila z zdravniško masko. Na glavo sem dala zeleno kapo in bel trak, na katerem je bil narisana rdeča križ. Okrog vratu sem si obesila stetoskop in si nadela rokavice. Vsi so me navdušeno opazovali. Igrala sem vlogo zdravnice in zdravila. Otroci so me posnemali. Tudi sami so se uredili za igro zdravnika in drugega osebja. Pomagali so mi pri šivanju. Podajali so mi škarje, nitko, držali iglo in bili pripravljene za pomoč kot pravo medicinsko osebje. Zašiti lutki smo zdravili. Uporabili smo »injekcije«, povoje, »kreme«, »tablete«, »sirup« in opornice.

Otroci so si vloge menjavali. Vlogo bolnikov in poškodovancev so dodelili ljubkovalnim igračam in lutkam – črkam. Otroci so bili medicinske sestre, zdravniki in vozniki reševalci.

Slika 43: Lutka – črka Š s poškodbo glave

Slika 44: Priprava in dogovor za igro

Slika 45: Zdravniki na delu

Slika 46: Veverica Replja z bolečino v trebuhu

EVALVACIJA

Opazila sem, da sta lutki strgani. Nisem se odzvala; čakala sem, da opazijo otroci. Med igro so res ugotovili, da je ena lutka strgana in da drugi manjka strešica. Med seboj so se prepirali in ugotavljali, kdo je lutki poškodoval. Prinesli so ju k meni. Bili so zaskrbljeni, saj so se z njima radi igrali in se na njih čustveno navezali. Večina otrok je ravnala z njimi zelo previdno. Pri igri so jih pazili in zanje skrbeli. Lutki sem držala v roki in ju opazovala. Otroci so opazovali mene in čakali na moj odziv. Vprašala sem jih, kaj lahko naredimo. Razmišljali so in predlagali: »Strešico je treba zašiti.«; »Mirjana, pokličimo tvojo šiviljo!«; »Boš ti zašila črko«; »Pojdimo v bolnico k zdravniku.«. Otroci so zadevo vzeli zelo resno. Odločila sem se, da prevzamem vlogo zdravnice. Poškodovano črko sem operirala s šivanko in z nitko, otroci so bili asistenti. Všeč jim je bilo, kako sem se z njimi pogovarjala: »Prosim, gospod doktor, pomagajte ...«; »Gospa, doktor, prosim, škarje.«; »Sestra, pripravite injekcijo ...«; »Sestra, hitro dodajte povoje. «Očistite, prosim, rano.« Otroci so vloge razporejali brez dogovarjanja.

Igra je potekala tekoče in dinamično, spontano, brez nestrpnosti, bili so iznajdljivi. Med seboj so sodelovali, si pomagali, menjavali in si podajali sredstva. Spremljali so moje gibe in odzive. Komunikacija je bila izrazitejša v dvojicah. Presenetilo me je, da so se pogovarjali tiho, čeprav je bila igra živahna. Med igro so menjavali prostor v kotičku (pod mizo, na postelji, na stolu, v vogalu, na tleh). Na trenutke so se odmaknili, si poiskali svoj zasebni prostor in se igrali. Opazovali so mojo igro. Določene gibe so posnemali. Igra operacija lutke Š je ostala še dolgo zanimiva in so jo pogosto igrali.

Igro so nadgradili. Pripravili so lutkovno predstavo. Z lutkami so uprizorili potek operacije in delo zdravnika. Nastopale so lutke iz lutkovnega kotička (prstne in ročne lutke) in lutke – črke. Ideja in izvedba sta izhajali iz otrok, mene so povabili le na ogled predstave. Po tej predstavi so otroci dnevno pripravili predstavo. Niso igrali vedno isti otroci; menjaval so se število, vsebina in prostor. Otroci so pokazali veliko domišljije in ustvarjalnosti. Bolj kot se je čas projekta bližal koncu, bolj so sprejemali moje pobude in napredovali v svojem znanju.

Dejavnost se je odvijala v odsotnosti vzgojiteljice, tako da sem potrebovala njihovo pomoč. Po predhodnih navodilih so snemali in fotografirali prizore igre. Otroci, ki niso imeli vloge pri igri zdravnika, so imeli možnost uporabljati fotoaparate. Fotografirali in snemali so našo igro.

Posnetke smo si ogledali na računalniku. Zanimivo se jim je zdelo, da so me videli na posnetkih, saj so po navadi gledali le sebe.

Dejavnost mi je bila všeč, ker smo se ob njej veliko pogovarjali o različnih strahovih in doživetjih, ki so povezana z zdravniki. Pogovarjali smo se o poškodbah, kdaj lahko nastanejo in kako jih preprečimo.

Na sproščen način sem veliko izvedela o počutju posameznikov. Bilo je ravno v času, ko so imeli otroci sistematične preglede in cepljenja.

9.12 Predstavitev poklica

CILJA:

- otrok spozna človeško telo in gibanje telesa ter posledice poškodbe;
- spozna, da vsi – odrasli in otroci – pripadajo družbi in so pomembni.

Medpodročne povezave: družba, narava

POTEK DEJAVNOSTI

Reševali smo uganke o delih človeškega telesa. Deklica je predlagala, da bi mamica, ki je po poklicu fizioterapevtka, prišla v vrtec. Predlog nam je bil všeč. Razmišljali smo, kaj je delo fizioterapevta in katere pripomočke pri delu uporablja. Zanimalo nas je veliko stvari. Težko smo pričakali dan, da smo dobili obisk.

Mamica nas je obiskala v delovni obleki. S seboj je prinesla strokovne knjige o človeškem telesu, igrico operacija pacienta, palice, žoge za razgibavanje, okostnjaka za opazovanje človeških kosti in lutko – črko H, ki sta ju zjutraj pozabili doma. Predstavila je dele telesa. Na listih in plakatu je imela narisane notranje organe (ledvico, črevesje, želodec, srce). Otroke je spodbudila, da so razmišljali o svojih organih, jih primerjali z narisanimi in risali svoje. Predstavila je človeške kosti, jih poimenovala in govorila o mogočih poškodbah. Otroci so pripovedovali o svojih izkušnjah in poškodbah svojih bližnjih. Razdelili smo se po skupinah in nadaljevali različne zaposlitve po koticah. Mamica je sodelovala pri simbolni igri. Med seboj so si razdelili vloge, njej pa so dodelili vlogo kirurginje. Zdravila je lutke – črke in ljubkovalne igrače. Veverici Replji je imobilizirala zlomljen rep, lutkam – črkam F, Z in U je sanirala rano, medvedu in črki R je dala mavec na zlomljeno šapo in stopalo. Pri otroku, ki je imel namišljeno poškodbo, rano na roki, je pokazala, kako rano očistimo, razkužimo in povijemo. Vključila se je tudi v igro po drugih koticah. Otroke je učila pravilne hoje s palicami ob poškodbi nog. Ob plakatih je opisovala obliko in funkcijo naših notranjih organov.

Slika 47: Fizioterapevtka na obisku

Slika 48: Hoja s palicami

Slika 49: Mama z dojenčkom pri zdravnici

Slika 50: Igrica operacija pacienta

EVALVACIJA

Obiska smo se veselili. Deklica je velikokrat omenila, da pride mamica in da nam bo pripravila presenečenje. S pripovedovanjem je pri otrocih povečala pričakovanje, zanimanje, vznemirjenost in negotovost. Presenečeni so bili, ker je mamica v igralnico vstopila oblečena v uniformi. Postali so pozorni. Čakali so, da pokaže vsa sredstva, ki jih je prinesla s seboj. Najprej so želeli vse videti, šele potem jih je zanimala njihova uporabnost. Mamica jim je pojasnila, da je treba s pripomočki ravnati previdno in skrbno ter da je treba zelo paziti na higieno. Na primeren, razumljiv in otrokom dostopen način je pripovedovala o svojem delu. Prinesla je »kostka«, tako je ona poimenovala okostnjaka. Ta je bil za otroke posebnost, še bolj za to, ker so ga lahko prijeli v roke. Opazovali smo njegove kosti in otipavali svoje.

Nenavadno je bilo, ko so otroci preizkušali hojo s palicami. Uporabili so jih na različne načine. Mamica jih je spodbujala k pravilni uporabi. Dolžino palic je prilagajala višini

posameznika. Hodili so ob pomoči ene palice ali dveh. Med hojo je deček ugotovil, da je kot črka H. Potem so še drugi poskušali hoditi s palicami in s telesom so oblikovati črke. To jih je zabavalo. Mamica jih je spodbujala in jim pomagala. Ponosno so ji pokazali vsak nov položaj. Iz kotička so prinašali lutke, lutke – črke, in z njimi hodili. Kazali so, kako hodijo lutke. Ob tej dejavnosti smo spoznali veliko novih izrazov, ki se uporabljajo v medicini. Pridobili smo nove izkušnje in nova znanja.

9.13 Predstavitev konjička

CILJI:

- otrok posluša različne literarne zvrsti ter spoznava razlike in podobnosti med njimi;
- spodbujanje radovednosti in veselja do umetniških dejavnosti;
- otrok pridobiva konkretne izkušnje, spoznava različne funkcije družbenega okolja (poklici, konjički).

Medpodročne povezave: jezik, družba, umetnost

POTEK DEJAVNOSTI

Obisk mame, ki je predstavila svoj poklic fizioterapevke, je spodbudil dečka, da je tudi on v vrtec povabil svojo mamo. Njen konjiček je pisanje pesmi. Prinesla je tri knjige, v katerih so zapisane njene pesmi. Predstavila nam jih je tako, da je iz vsake knjige prebrala nekaj pesmi. Pripovedovala je, kako nastane pesem in kako je oblikovana. Govorila je o naslovu posamezne pesmi in zakaj ga je izbrala. Vsebina njenih pesmi se navezuje na njeno otroštvo in starše. Razlagala je, koliko časa potrebuje, da napiše eno pesem, in kaj vse je potrebno, da je natisnjena v knjigi. Ko je pripovedovala o tiskanju knjige, so se tega otroci spomnili in vključevali v pogovor, saj so na obisku v tiskarni spoznali proces nastajanja knjige.

Presenetilo nas je, da se ukvarja tudi z risanjem. Pri ustvarjanju uporablja različne tehnike. Rada riše z ogljem in akvarelnimi barvami. Pogosto uporablja abstraktne motive in motive iz narave. Otroci so jo prosili, da naj nariše našo maskoto, veverico Repljo.

Razporedili smo se po kotičkih. Izbirali so med slikanjem, iskanjem besed z rimo, igranjem s kockami, lutkami, pisanjem in med kotičkom dom – družina.

V kotičku, v katerem so slikali, je sodelovala mamica. Otroci so pripravili risalne liste in tempera barve. Naslikali so vsak svojo sliko, nastali pa so izdelki z različnimi motivi.

Sodelovala sem v kotičku, v katerem smo brali pesmi. Uporabili smo knjige, ki jih je prinesla mamica, in knjige iz našega kotička. V pesmih smo iskali rime. Besede smo razločno izgovarjali, primerjali začetne glasove in šteli zloge.

Igrali in zabavali smo se ob iskanju rim na določene besede. »Peč – smrdeč, kruhek – puhek hiša – biša, motika – oblika, metla – brbetla ...« Ob slikah so si otroci izmišljali besede in kratke povedi, v katerih so imele besede rimo.

Slika 51: Mamica bere pesmi

Slika 52: Zapisane rime

Slika 53: Slike z različnimi motivi

EVALVACIJA

Mamica je na predstavitvi doživeto recitirala nekatere svoje pesmi in razložila pomen določenih besed. Pripovedovala je, kako so nastajale in kako so oblikovane. Prva znanja je pridobila v društvu pesnikov Iskrice. Primerjali smo pesmi in pravljice. Prepoznavali smo rime in jih skušali oblikovati. Pripovedovala je o začetkih svojega pisanja in tem, kaj rada bere.

Povedala je, da tudi riše. Otroci so jo prosili, da nariše maskoto oddelka. Otroke je povabila, da se ji pridružijo. Nadaljevali smo v skupinah; ena je pod mamičinim vodenjem slikala, v drugi smo iskali rime. Otroci so opazovali delo mamice. Enak motiv, maskoto veverice, je izbral le sin. Preostali so slikali motive iz prej prebranih pesmi. Otroci so ob slikanju pridobili nove izkušnje. Opazovali so, kako drži, uporablja in menja različno debele čopiče, kako meša in nanaša barvo. Za mamico pa je bilo to posebno doživetje, saj te priložnosti še ni imela. Predlagali so, da njeno sliko nalepimo na steno, na kateri imamo zaznamovana skupna srečanja.

Ob odhodu je priznala, da ni pričakovala tolikšnega sodelovanja otrok. Doma je razmišljala, kako bo otrokom v tej starosti predstavila svoje pesmi. Povedala je, da so jo vodili in ji pomagali s svojimi vprašanji. Ni pričakovala, da otroci o nastanku knjige že toliko vedo. Pohvalila je zavzetost in pripravljenost vzgojiteljic za sodelovanje z ustanovami in društvi v okolju (knjižnica, muzej, šola, tiskarna, društvo pesnikov, folklorno društvo ...).

V skupini, v kateri smo iskali rime, so otroci kmalu postali živahni. Izbirali so nenavadne besede in se zabavali. Poslušali so moje branje, ga spremljali in hitro ugotovili, kje je rima. Rime sem zapisovala. Besede smo razporedili v stolpce po začetih glasovih. Dva otroka sta prinesla lutke – črke in z njimi ponavljala besede. Delovalo je, kot da se igrata sama, vendar sta uporabljala besede in mi smo jih zapisovali. Po končani dejavnosti smo mami ponosno pokazali in podarili svoje rime.

Ob obiskih staršev in različnih predstavitev pridobijo otroci veliko novih izkušenj. Vedno se naučimo, doživimo in spoznamo nekaj novega.

9.14 Iskanje rim

CILJ:

- otrok se ustvarjalno izraža v jeziku.

Medpodročne povezave: jezik, umetnost

POTEK DEJAVNOSTI

Ob branju novega Cicidoja so se otroci spomnili na obisk mame pesnice in njenih pesmi. Predlagali so, da se igramo pesnike in pisatelje. Igra je potekala v manjših skupinah. Uporabili smo lutke – črke. Razporedili smo jih po mizi. Iskali smo kratke besede in jih z

lutkami sestavljali. Besede so bile: račka, rak, riba, miš, mama, jež, dež, oblak, banana, boben, zebra, zmaj ... Ob lutki – črki Ž smo se poskušali spomniti čim več besed, ki se začnejo na glas Ž. Besede smo primerjali, ugotavljali število zlogov in prepoznavali zadnji glas v besedi. Iskali smo enake zloge, začetne črke in si izmišljevali rime.

Rime otrok: »nos – kos, trije kralji so mesarji, štiri mačke so bele tačke, jaz sem mala muca Mika, ko bom zrasla bom velika, enka, enka hiti in druge črke zbudi, petka – letka, desetka – Metka, račka – klopotačka, rak – mak, riba v morju miga, mravlja išče mravljišče, sladkosneda abeceda je moja soseda, veja – Teja itn.«

Druga skupina je dobila sličice o pojavih (mavrica, poplava, vulkan ...), predmetih (vozila, stavbe ...) in naravi (živali, rastline ...). Izbrala sem sličico s pticami. Povedala sem izmišljeno zgodbo o tem, kako so letele v tople kraje. Ena ptica si je med letom poškodovala krilo in ni mogla nadaljevati poti. Ostala je sama v neznanem kraju. Prijateljice ji niso znale pomagati in so odletele brez nje.

Otroci vsebine niso komentirali; spodbudila jih je k sodelovanju in izmišljanju svojih zgodb ob različnih sličicah. Nekateri so uporabili besede z rimo. Nastale so kratke izmišljene zgodbice in pesmi. Imeli so možnost sodelovati v obeh skupinah.

Slika 54: Zapisovala sem rime in pesmi

EVALVACIJA

Delo v manjših skupinah je bilo primerno načrtovano. Otroci so lažje poslušali drug drugega. Izbirali so si prostor in družbo prijateljev z enakim zanimanjem. Prehajali so iz skupine v skupino. Dejavnost je potekala mirno, tiho, čeprav so bili vsi govorno aktivni.

Z lutkami – črkami so najprej sestavili svoje ime. Spodbujala sem jih, da poiščejo in poimenujejo predmete v igralnici. Izbirali smo kratke besede, da smo jih lahko sestavili. Npr. luč, okno, miza, copat, otrok, vaza ... Sestavljali so besede in bili pozorni na število ponavljajočih se črk v besedi (npr. vaza – dvakrat potrebujemo črko a).

Pri pripovedovanju ob sličicah so se nekatere zgodbe povezovale in nadaljevale, druge so bile kratke in vsebinsko nepovezane. Spodbujala sem jih, da poskušajo nadaljevati zgodbo prijatelja. Tudi pri tem so bili domiselni in ustvarjalni. Nekaj otrok je želelo, da zapišem njihova besedila. Eden izmed dečkov je prosil, da naj zapišem njegovo pesem z naslovom A ti povem svoje rime?

»A ti povem svoje rime?«

»Sonce že žari

in rože že cvetijo.

Pomlad že hiti.

Pomlad že hiti, zima že beži,

pridejo veverice in rože cvetijo.

Jesen prihaja, veverice,

hitro lešnike nabirajte,

drugače boste ostale lačne.

Gremo, ježek, po gozdni poti,

nabraj, na svoje bodice

nabraj, nabraj hruške in jabolke,

da boš lahko jedel.

Konj teče, teče po travi

in teci, teci po sveti

in jej travo.

*Ljudje hitro na vlak,
ker boste mogli na*

*drug vlak in še
čakat boste mogli.*

*Čebela, čebela
hitro v panj,
hitro v panj,
drugače vas
bo zima ujela.*

*Kreda, kreda
riši, riši
ne tako hitro
ne fanj drgnit,
drugače te bo zmanjkalo.*

*Snežak, snežak,
hitro beži,
drugače te bodo
sanke povozile
in ti bodo
razkopale trebuh.«*

Pesem mi je narekoval v gibanju. Hodil je iz kotička v kotiček. Ko se je spomnil dela besedila, je pritekkel in mi narekoval. Na koncu je vprašal: »Si vse zapisala?« Nekaj pesmic smo oblikovati skupaj.

O

Osem je okrogla in debela.

Z mano se igra.

In vedno rada kobaca.

O kot oko, levo ali desno.

Opazuje našo igro srečno.

O, kako sem srečna,

Da v objemčku bi ostala večno.

D

D ima debel trebušček

Diha, piha in sopiha.

Sladkarijam kljub temu

ne da miru.

Jutri je že novi dan.

D odloči, da v trebušček

nič več ne namoči.

S

Sonce se veselo smeje.

Sneg, sneg je padel na breg.

Na bregu so sani.

Kličejo: »Pridite še vi.«

I

Ti, mi, vi se zaključí na I.

Jaz in ona sva kot dva bombona.

On in oni so kot baloni.

Vsi skupaj smo pravi

Bombardoni.

Po končani igri smo zgodbe, pesmi in rime prebrali, da so jih slišali tudi tisti, ki pri teh dejavnostih niso sodelovali. Dejavnost se je nadaljevala nekaj dni. Zgodbe, pesmi in rime so v naslednjih dneh nastajale v lutkovnem kotičku. Otroci so jih predstavili z lutkami. Z njimi so bili še ustvarjalnejši in pogumnejši pri nastopanju pred prijatelji. Nastajale so duhovite predstave, za katere nekateri niso potrebovali vaje, in take, ki so nastajale dlje časa s poskusi nastopanja delno za zaveso, delno na odprtem prizorišču.

9.15 Utrinki gledaliških predstav

Po končanem projektu so se vrstile gledališke predstave. Znotraj skupine se je oblikovala manjša skupina otrok, ki je bila pripravljena sprejeti pobudo in oblikovati gledališko igro. Igrali so lahko v vsakem trenutku, v različnih situacijah in na različnih prostorih. Bili so iznajdljivi. Zlahka so se vživeli v različne vloge, uporabili predmete, igrače in lutke ter že iz najmanjšega dogodka oblikovali predstavo.

Potrebovali so čas in veliko spodbude. Pozneje so se z velikim veseljem udeleževali dejavnosti, ki so bile povezane z ustvarjanjem in lutkami. Izdelali so veliko lutk v družbi sovrstnikov, s pomočjo vzgojiteljic in staršev doma. Otroci so se brez zadržkov in z velikim veseljem združevali v skupine, organizirali in režirali gledališke predstave.

S svojimi predstavami smo nastopali tudi za druge skupine v vrtcu. Igralci so pogosto med predstavo vključevali gledalce v igro. Občinstvu je bilo všeč, kadar so jih nastopajoči vključili v posamezen prizor. Odzvalo se je spontano, povezano z vsebino in vedno zelo glasno. Najpogosteje so vključevali občinstvo, kadar so igrali z ročnimi in s prstnimi lutkami. Ponavljali so prizore iz predstav, ki sem jim jih sama zaigrala, ter tiste iz posameznih branih pravljic in pesmic. Domišljajske predstave se niso ponavljale, občasno le imena ali posamezne besede. Otroci so zelo radi »pisali«, seveda tako, kot so vedeli. Nekaj otrok je znalo smiselno zapisati krajše stavke po nareku.

Slika 55: »Babica zima šiva črke«

Slika 56: »Babica v bolnišnici«

Slika 57: »N je iskal prijatelja«

Slika 58: »Kokoška na potepu«

Slika 59: »Sovica Oka«

Slika 60: Igralci se predstavijo gledalcem

Slika 61: »Srnica se je izgubila«

Slika 62: »Žabica poje«

Slika 63 in Slika 64: Lutke, izdelane s pomočjo staršev

Slika 65: Prstne in ročne lutke v predstavi

Slika 66: Napoved lutkovne predstave

Slika 67: Nastop za mlajše otroke

Slika 68: Z duhci preganjamo strah

Slika 69: Veverice – zgibanke v predstavi

Slika 70: Lutke – številke v predstavi

Slika 71 in Slika 72: Oglad gledališke predstave za otroke v Kulturnem centru Semič

10 UGOTOVITVE

Po opazovanjih, zapisih, posnetkih in fotografijah ugotavljam, da so bili otroci s pomočjo lutk – oživiljenih črk veliko bolj motivirani za spoznavanje pisnega jezika. Iz izvedenih dejavnosti je bilo razvidno, da so otroci vzeli lutke za svoje, da so zanje skrbeli, jih pazili v oddelku in doma. Z njimi so se igrali, bili so ustvarjalni in domiselni. Otrokom so lutke pomagale, da so postali dobri animatorji in sproščeni na govornem področju. Ob njih so spoznali simbole pisnega jezika. Lutke smo uporabili tudi pri dejavnostih, ki niso bile s področja jezika in umetnosti. Otroke so motivirale na različnih področjih za različne oblike igre. Povezovala so dejavnosti v vrtcu ter bile vez med vrtcem in otrokovim domom. Prek njih so se v aktivnosti vključevali tudi starši. Povedali so, da so jih aktivno uporabljali tudi doma.

Različne lutke so pri otrocih spodbudile ustvarjalnost na področju gledališkega ustvarjanja. Potrebovali so čas, da so jih sprejeli, se ob njih sprostili in jih ustvarjalno uporabljali. Po daljšem uvajanju lutke v igro se je razvila simbolna igra. Ta je imela pozitiven vpliv na otrokov razvoj. Viden je na besednem področju, pri izražanju v sociodramski igri. Povečalo se je število medsebojnih interakcij med otroki, kar se odraža v bogatejšem besednjaku, besedni komunikaciji in v kompleksnejšem jeziku.

Opazovali in posnemali so moj odnos in moje delo z lutkami. Spremljali so jih od nastanka do oživiljanja. Lutke so bile otrokom vedno na voljo. Uporabljali so jih, kadar koli so želeli. Vse to je vplivalo, da so nastajale domiselne gledališke predstave.

Že oblika in barva lutk črk sta povečali zanimanje pri otrocih, da so spoznavali in prepoznavali nove črke. Ko smo spoznali novo lutko – črko, se z njo igrali, smo jo povezali z zgodbami in s pesmimi ter jih iskali v naravnem okolju (napis na trgovini, šoli, vrtcu itn.). V naravi smo iskali podobne oblike, črko sestavljali in oblikovali iz različnih materialov. Tudi če se nismo pogovarjali o črkah, so se ob različnih priložnostih nanje spomnili.

Pri dejavnostih so sodelovali tudi otroci, ki jih črke sprva še niso zanimale. Z medsebojnim sodelovanjem in z aktivnostjo so drug drugega spodbujali.

SKLEP

Dejavnosti z lutkami – črkami, ki sem jih izvedla v trimesečnem projektu, so imele veliko vlogo pri napredku otrok na področju porajajoče se pismenosti.

Lutke – črke in druge lutke so bile otrokom v veliko pomoč in veselje pri vsakodnevni igri. Z njimi so ustvarjali, preizkušali različne načine komunikacije, prispevali k boljšim medsebojnim odnosom, posredovali nove informacije, brali, pisali, razvijali fino motoriko in spoznavali simbole pisnega jezika.

Lutke, petindvajset črk, ki sem jih zašila sama, so bile osnova in spodbuda za nastajanje vseh drugih lutk in ustvarjanj v tem projektu. Projekt je zajemal vsa vzgojno-izobraževalna področja, ki so se med seboj povezovala in prepletala.

Na podlagi načrtovanih dejavnosti in načrtnega spremljanja sem ugotovila, da lutka močno vpliva na vsestranski razvoj otroka, še posebej na ustvarjalnost in porajajočo se pismenost.

Z zastavljenim projektom sva s sodelavko ozavestili starše o pomembnosti razvoja bralnih in predbralnih sposobnosti v predšolskem obdobju ter jih aktivno vključili v ta proces.

Načrtovano delo z lutkami se je že po enem mesecu izkazalo kot zelo učinkovito. Zanimanje pri otrocih za branje, igro z lutkami, simbolno igro in za ustvarjanje je bilo veliko. Dejavnosti so se medpodročno povezovale. Bilo je veliko takih, ki so bile načrtovane iz otroških idej in pobud. Otroci so se na lutke – črke navezali; uporabljali so jih pri različnih dejavnostih prek celotnega dne. Počasi so se vključevali, postajali bolj sproščeni, bolj domiselni, inovativni in po enem mesecu se je razvila lutkovna igra. Otroci so pridobivali nova spoznanja in spretnosti tudi širše, ne le s področja jezika in umetnosti.

Vsakodnevno trimesečno zapisovanje, snemanje in dokumentiranje dogodkov ter njihovo pregledovanje mi je omogočilo, da sem pri otrocih opazila drobne stvari, ki jih drugače ne bi. Ugotovila sem, kako je natančno in pozorno spremljanje pomembno za otrokov razvoj in vzgojiteljevo strokovnost.

Po koncu tega projekta lahko trdim, da je lutka v oddelku nujen in pomemben vezni člen, vendar je vzgojitelj tisti, ki mora odigrati ključno vlogo. Ob lutkah sem se tudi osebno izobraževala in pridobila veliko, predvsem na samopodobi. V prihodnje se bom trudila delo z lutkami negovati in nadgrajevati.

VIRI IN LITERATURA

1. BAHOVEC, D. E., KODELJA, Z. (1996). *Vrtci za današnji čas*. Ljubljana: Center za kulturološke raziskave pri pedagoškem inštitutu in Društvo za kulturološke raziskave.
2. BAHOVEC, E. D. idr. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod za šolstvo.
3. BOROTA, B., GERŠAK, V., KOROŠEC, H., MAJARON, E. (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
4. GRGINIČ, M. (2009). *Kako do pismenosti v prvem razredu osnovne šole*. Mengeš: Založba Izolit.
5. GRGINIČ, M. (2005). *Porajajoča se pismenost*. Domžale: Založba Izolit.
6. GRGINIČ, M. in MAJARON, E. (2011). *Miška, kje je tvoja hiška?* Mengeš: Založba Izolit
7. GRGINIČ, M. in ZUPANČIČ, M. (2004). *ABC-igralnica, didaktične igre pri začetnem opismenjevanju*. Domžale: Založba Izolit.
8. HOHMANN, M. in WEIKART, P. D. (2005). *Vzgoja in učenje predšolskih otrok: primeri aktivnega učenja za predšolske otroke iz prakse*. Ljubljana: DZS.
9. HORVAT, L. in MAGAJNA, L. (1987). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
10. IVON, H. (2010). *Dijete, odgajatelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
11. KOROŠEC, H. (2002). Neverbalna komunikacija in lutka. V: H. Korošec in E. Majaron (ur.): *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
12. KOROŠEC, H. (2006). Celostno učenje skozi dramske dejavnosti. V: V. Medved Udovič, M. Cotič in D. Felda (ur.): *Zgodnje učenje in poučevanje otrok 2*. Koper: Založba Annales.
13. KOROŠEC, H. Gledališko-lutkovno ustvarjanje: izmenjave idej med vzgojiteljem in otrokom (307–323). Dostopno na naslovu: http://pefprints.pef.uni-lj.si/453/1/ReggioEmilia_Kurikulum_za_vrtce-1.pdf (pridobljeno 6. 7. 2013).
14. KOROŠEC, H. Lutkovna in dramska igra v otrokovih »sto jezikih« (119–133). Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia (2009). Dostopno na naslovu: http://pefprints.pef.uni-lj.si/463/1/Izzivi_Reggio_Emia.pdf. (pridobljeno 3. 7. 2013)
15. KROFLIČ, R. Umetniški jezik kot osrednji medij pedagogike poslušanja. Dostopno na naslovu: <http://www2.arnes.si/~rkrofl1/Teksti/Kroflc-clanek-eggi%20Emilia%20sept2011.pdf> (pridobljeno 27. 3. 2013).
16. MAČEK, M. (1984). *Zajček Uh*. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.

17. MAJARON, E. (2002). Lutka pri oblikovanju mladega človeka. V: H. Korošec in E. Majaron (ur.): *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
18. MAJARON, E. in KOROŠEC, H. (2006). Otrokovo ustvarjanje z lutkami. V B. Borota, V. Geršak, H. Korošec in E. Majaron. *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Univerza na Primorskem Pedagoška fakulteta Koper.
19. MARENTIČ POŽARNIK, B. (1988). *Dejavniki in metode uspešnega učenja*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.
20. MARJANOVIČ UMEK, L. in KAVČIČ, T. (2006). Otroška igra. V: L. Marjanovič, M. Zupančič (ur.): *Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
21. MARJANOVIČ UMEK, L., ZUPANČIČ, M. (2001). *Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
22. NEMEC, B. in KRAJNC, M. (2011). *Razvoj in učenje predšolskega otroka*. Ljubljana: Grafenauer založba.
23. PEČJAK, S. (2010). *Psihološki vidiki bralne pismenosti. Od teorije k praksi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
24. PEČJAK, S. in POTOČNIK, N. Razvoj zgodnje pismenosti ter individualizacija in diferenciacija dela v prvem razredu osnovne šole (61–76). Dostopno na naslovu: [http://www.zrss.si/bralnapismenost/files/ZBORNİK_BRALNA_PISMENOST \(2011\) pdf](http://www.zrss.si/bralnapismenost/files/ZBORNİK_BRALNA_PISMENOST%20(2011).pdf) (pridobljeno 22. 3. 2013).
25. PUNTAR, A. F. Radijska igra Dostopno na naslovu: http://www.s-sers.mb.edus.si/gradiva/w3/slo8/046_radijska_film/radijska_obravnav.html (pridobljeno 22. 9. 2012).
26. RIJAVEC, L. (1994). *Dežela Črkarija*. Nova Gorica: Založba Educa.
27. ROŽIČ, A. in TURNŠEK, N. Moč in omejitve ideje kompetentnega otroka (339–349). Dostopno na naslovu: http://pefprints.pef.uni-lj.si/453/1/ReggioEmilia_Kurikulum_za_vrtce-1.pdf (2010) (pridobljeno s spleta 3. 5. 2013).
28. SITAR, J. (2008). Lutkovna umetnost v okviru kulturne vzgoje. V: N. Požar Matijašič in N. Bucik (ur.): *Kultura in umetnost v izobraževanju – popotnica 21. stoletja*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
29. VOGLAR, M. in NOGRAŠEK, M. (1996). *Majhna sem bila*. Ljubljana: DZS.
30. ZRIMŠEK, N. (2003). *Začetno opismenjevanje*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.